

**FUNDACJA IN POSTERUM
UL. STRZEGOMSKA 7
53 –611 WROCŁAW**

Iwona Tworek

**RAPORT
„BEZROBOTNI POWYŻEJ
3 LAT
WE WROCŁAWIU”**

**Prawdziwe bezrobocie nie dotyczy
osób ubiegających się o zatrudnienie
i spotykających się z odmową,
dotyczy osób, które utraciły ambicje
lub nadzieję na przynależność do siły roboczej.**

**RAPORT POWSTAŁ W RAMACH PROJEKTU „ZAPLANUJ SWOJĄ
PRZYSZŁOŚĆ. PUNKT KONSULTACYJNY – SPÓŁDZIELNIA
SOCJALNA” WSPÓŁFINANSOWANEGO PRZEZ GMINĘ WROCŁAW**

WPROWADZENIE

- Niniejsze opracowanie przedstawia najbardziej istotne cechy osób bezrobotnych powyżej 3 lat zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy we Wrocławiu oraz charakterystykę świadczeniobiorców pomocy społecznej.
- W opracowaniu opisano główne cechy społeczno-demograficzne, które mają wpływ na położenie jednostki na rynku pracy (płeć, wiek, wykształcenie i umiejętności zawodowe).
- Niniejsze opracowanie zawiera też pewne sugestie, które mogą pomóc w zrozumieniu zachowań jednostki na rynku pracy, a także wpłynąć na poprawę form pomocy dostosowując je do zachowań i potrzeb głównych aktorów.
- Niniejszy raport powstał ramach projektu: „Zaplanuj Swoją Przyszłość” Punkt Konsultacyjny – Spółdzielnia Socjalna” współfinansowanego przez Gminę Wrocław.

CZĘŚĆ I

BEZROBOTNI WE WROCŁAWIU

Z chwilą pojawienia się w naszym kraju bezrobocia we wszelkich opracowaniach dotyczących tego zjawiska podkreśla się jego zróżnicowanie przestrzenne, uzależnione od całej infrastruktury produkcyjnej i usługowej regionu. Wielkomiejskie, ekonomicznie prężne środowisko i małe miasteczko rolnicze to zdecydowanie dwa odmienne rynki pracy, a więc problem bezrobocia w tych miejscach jest też odmienny. Odmienne regiony ekonomiczne generują odmienne problemy ludzi, których dotyka bezrobocie. Z uwagi na to zróżnicowanie, nie można więc jednoznacznie określić w jaki sposób walczyć z tym niekorzystnym zjawiskiem. Wydaje się, że znajomość lokalnych rynków pracy – w tym bezrobocia – jest podstawowym czynnikiem adekwatności stosowanych lokalnie rozwiązań.

Analiza stanu na dzień 30 czerwca 2005r. struktury bezrobotnych we Wrocławiu według wieku, poziomu wykształcenia oraz okresu pozostawania bez pracy wykazuje rozbieżności z danymi ogólnokrajowymi, co potwierdza potrzebę dostosowania rozwiązań do specyfiki lokalnej.

Tabela nr 1. Struktura bezrobocia według wieku i płci.

Wiek	Polska				Wrocław			
	ogółem	mężczyźni	kobiety	% udział kobiet	ogółem	mężczyźni	kobiety	% udział kobiet
18-24	23,0	22,8	23,1	53,7	12,5	11,4	13,4	56,1
25-34	28,1	25,1	30,7	58,3	26,5	22,8	30,0	58,9
35-44	20,7	19,5	21,7	56,1	19,0	18,2	19,6	54,0
45-54	23,6	25,4	22,0	49,8	33,4	34,7	32,2	50,2
55-65	4,6	7,1	2,4	28,2	8,6	12,8	4,7	28,7
Ogółem	100,0	100,0	100,0	53,4	100,0	100,0	100,0	52,1

Źródło: GUS Warszawa, PUP Wrocław, opracowanie własne.

- Bezrobotni do 24 roku życia we Wrocławiu stanowią 12,5%, a w skali kraju aż 23,0% ogółu zarejestrowanych. W tej grupie wiekowej występują największe

różnice, aż 10,5 punktu procentowego pomiędzy danymi ogólnokrajowymi a lokalnymi

- We Wrocławiu wśród bezrobotnych dominują osoby w wieku 45-54 lat, zarówno kobiety jak i mężczyźni, w skali kraju są to osoby młodsze, głównie w wieku 25-34 lat.
- W skali kraju bezrobotni powyżej 55 roku życia stanowią 4,6%, we Wrocławiu aż 8,6%.
- Kobiety w skali kraju stanowią 53,4% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, we Wrocławiu odsetek kobiet jest nieznacznie mniejszy i wynosi 52,1%.

Wniosek: Bezrobocie we Wrocławiu dotyka przede wszystkim osoby starsze, powyżej 45 roku życia, a więc ludzi, którzy już mają pewne doświadczenia i umiejętności zawodowe. Problemem może być brak umiejętności adaptacyjnych do oczekiwań pracodawców na obecnym, lokalnym rynku pracy.

Tabela nr 2. Struktura wykształcenia według wykształcenia i płci.

Wykształcenie	Polska				Wrocław			
	ogółem	mężczyźni	kobiety	% udział kobiet	ogółem	mężczyźni	kobiety	% udział kobiet
Wyższe	4,9	3,6	6,0	65,9	9,6	7,4	11,6	63,1
Policealne i średnie zaw.	22,1	17,4	26,2	63,3	22,9	18,2	27,3	61,9
Średnie ogólne	7,5	4,3	10,3	73,3	7,5	4,6	10,1	70,7
Zasadnicze zawodowe	32,9	37,8	28,6	46,6	22,1	27,4	17,3	40,7
Gimnazjum i poniżej	32,6	37,0	28,8	47,2	37,9	42,4	33,8	46,4
Ogółem	100,0	100,0	100,0	53,4	100,0	100,0	100,0	52,1

Źródło: GUS Warszawa, PUP Wrocław, opracowanie własne.

- W obu obszarach analizy wśród bezrobotnych dominują osoby z najniższym poziomem wykształcenia – zasadniczym zawodowym i poniżej. Najbardziej zróżnicowane są wielkości dotyczące bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym: we Wrocławiu udział tych bezrobotnych był o ponad 10 punktów procentowych niższy niż w skali kraju, natomiast w przypadku osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej we Wrocławiu ich udział był wyższy o 5,3 punkty procentowe.
- Wśród osób z wykształceniem wyższym bezrobotni we Wrocławiu stanowią 9,6%, a w skali kraju 4,9%.
- Różnice występują też w podziale na płeć. We Wrocławiu kobiety bezrobotne mają wykształcenie przede wszystkim gimnazjalne i poniżej oraz policealne i średnie zawodowe, w skali kraju natomiast, to osoby z najniższym poziomem wykształcenia – gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym.
- Struktura wykształcenia mężczyzn jest podobna, jednak występują różnice w udziale procentowym: we Wrocławiu zdecydowanie więcej (o 5,4 punktu procentowego) jest mężczyzn z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, a mniej (o 10,4 punkty procentowe) z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Wniosek: We Wrocławiu najtrudniej znaleźć pracę kobietom z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz policealnym i średnim zawodowym, mężczyznom natomiast z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym.

Czas pozostawania bez pracy ponad 12 miesięcy powszechnie uważa się za bezrobocie długotrwałe, chroniczne¹. Jest to ten czynnik, który obok wykształcenia i wieku określa szanse jednostki na rynku pracy.

Tabela nr 3: Struktura bezrobocia według czasu pozostawanie bez pracy

	ogółem	Czas pozostawania bez pracy								
		do 12 miesięcy			12-24			powyżej 24 miesięcy		
		ogółem	%	% udział kobiet	ogółem	%	% udział kobiet	ogółem	%	% udział kobiet
Polska	2 827,4	1 338,8	47,4	47,9	480,5	17,0	51,5	1013,0	35,8	61,3
Wrocław	33 892	14 347	42,3	50,6	6 379	18,8	52,3	13 166	38,8	53,6

Źródło: GUS Warszawa, PUP Wrocław, opracowanie własne.

- Wśród osób zarejestrowanych na koniec czerwca 2005 roku, bezrobotni pozostający bez pracy ponad 12 miesięcy stanowią we Wrocławiu 57,7%, z czego pozostający bez pracy ponad 24 miesiące - 67,4%. W skali kraju procentowy udział bezrobotnych powyżej 12 miesięcy kształtował się na poziomie 52,6% z czego 67,8% stanowią bezrobotni powyżej 24 miesięcy.
- Procentowy udział kobiet w wyszczególnionych okresach we Wrocławiu korzystniej kształtował się tylko w przypadku bezrobotnych powyżej 24 miesięcy – różnica 7,7 punktu procentowego.

Wstępne, ogólne analizy ukazały odmienną sytuację osób bezrobotnych na lokalnym rynku pracy. We Wrocławiu, głównym problemem jak się okazuje jest długotrwałość bezrobocia, zwłaszcza osób w wieku powyżej 45 lat, z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym w przypadku mężczyzn oraz z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz policealnym i średnim zawodowym w przypadku kobiet.

¹ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U nr 99 z 2004r. poz. 1001 z póź. zm.) wprowadza nową definicję osoby długotrwałe bezrobotnej – jest to bezrobotny pozostający w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA BEZROBOTNYCH POWYŻEJ 3 LAT WE WROCŁAWIU².

Czas pozostawania bez pracy jest tym czynnikiem, który determinuje w znacznym stopniu pozycję jednostki na rynku pracy. Szybkie tempo rozwoju technologicznego, zmiany organizacji pracy i rosnące wymagania pracodawców wymagają umiejętności adaptacyjnych do coraz to nowej rzeczywistości w miejscu pracy. Im dłużej człowiek pozostaje poza rynkiem pracy, tym większe prawdopodobieństwo utraty przede wszystkim umiejętności adaptacyjnych. W przypadku ludzi starszych następuje dezaktualizacja umiejętności i doświadczeń zawodowych, wyuczone umiejętności zawodowe tracą na znaczeniu, a nawyki pracy zanikają. W przypadku ludzi młodych okres długookresowego pozostawania poza zatrudnieniem ze społecznego punktu widzenia jest również niekorzystny. Pozostają oni w statystykach osób bezrobotnych w tym momencie swojego życia, w którym najważniejszym staje się pozyskiwanie umiejętności, kształtowanie nawyków związanych z pracą oraz zdobywanie doświadczeń zawodowych. Przedłużający się okres dezaktywizacji zawodowej to czas ograniczający szanse na przyszłość i na ekonomiczną niezależność.

Tabela nr 4: Długotrwale bezrobotni według wieku i okresu rejestracji w urzędzie pracy.

Rok rejestracji	Ogółem		% udział kobiet	Grupy wiekowe							
	N	%		35 i mniej		36-45		46-55		56-65	
				N	% udział kobiet	N	% udział kobiet	N	% udział kobiet	N	% udział kobiet
1990	8	0,1	75,0	-	-	-	-	3	66,7	5	80,0
1991	20	0,2	70,0	-	-	1	0,0	13	61,5	6	100,0
1992	34	0,4	76,5	1	100,0	9	88,9	16	81,3	8	50,0
1993	50	0,6	86,0	2	100,0	10	90,0	30	83,3	8	87,5
1994	73	0,9	78,1	7	71,4	13	100,0	41	70,7	12	83,3
1995	94	1,2	70,2	6	100,0	24	75,0	44	75,0	20	45,0
1996	143	1,8	79,7	13	92,3	25	92,0	76	85,5	29	48,3
1997	187	2,3	73,8	15	80,0	34	79,4	108	75,0	30	60,0
1998	448	5,5	63,8	63	84,1	95	75,8	217	59,0	73	45,2
1999	1210	14,8	59,3	235	86,0	253	64,4	565	53,6	157	31,2
2000	1915	23,4	56,8	423	73,8	447	61,1	831	53,2	214	28,5
2001	2740	33,5	50,9	717	65,0	596	55,5	1137	45,3	290	28,6
2002	1255	15,3	50,2	361	60,1	277	46,9	401	58,6	110	29,1
Razem	8177	100,0	55,8	1843	69,9	1784	59,8	3588	52,4	962	34,3

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu. Opracowanie własne.

- Bezrobotni powyżej 3 lat stanowią 24,1% ogółu osób zarejestrowanych w urzędzie pracy, z czego 55,8% to kobiety. Prawie co czwarta osoba oficjalnie bezrobotna we Wrocławiu co najmniej od trzech lat nie podjęła próby lub nie miała możliwości wejścia na rynek pracy (ponownego lub po raz pierwszy).

² Stan na dzień 30 kwietnia 2005r.

- Co druga osoba (51,2%) przestała uczestniczyć w podstawowym procesie poszukiwania i utrzymania zatrudnienia (przynajmniej pracy jawnej, w ramach legalnej gospodarki) co najmniej od 5 lat.
- Wśród najdłużej bezrobotnych zdecydowanie dominują kobiety. Ich udział procentowy w poszczególnych latach rejestracji kształtuje się od 86,0% w 1993 roku do 50,2% w 2002 roku.
- Najwyższy procentowy udział kobiet długotrwale bezrobotnych występuje wśród osób najmłodszych, do 35 roku życia. Kobiety w tej grupie wiekowej stanowią 69,9%. Wraz z wiekiem procentowy udział kobiet ulega obniżeniu osiągając 34,3% w przedziale wieku 56-65 lat. Czy można mówić w tym przypadku o mniejszej lub większej mobilności zawodowej mężczyzn w zależności od ich wieku? Niewątpliwie młodzi mężczyźni są w zdecydowanie lepszej sytuacji na rynku pracy niż ich koleżanki. Młode kobiety postrzegane są na rynku pracy jako mniej dyspozycyjne z uwagi na ich istniejące lub potencjalne macierzyństwo. Zatrudnianie kobiet w tym wieku zwiększa koszty pracy pracodawcom – np. konieczność zatrudnienia pracownika na zastępstwo w okresie urlopu macierzyńskiego i wychowawczego pracownicy, koszty zwolnień lekarskich, ale przede wszystkim jak podkreśla się w badaniach³ pracodawcy narzekają na utrudnienia organizacyjne związane z absencją kobiet w pracy. Ogólnie problem kobiet na rynku pracy ma też swoje źródło w tradycyjnych poglądach o rolach rodzinnych i ich pracy zawodowej.

Trudno jest jednoznacznie określić, dlaczego ludzie ci porzucili dążenia do poprawy swojego położenia. Nie można też jednoznacznie określić, czy są to osoby, które nie poszukują pracy bo są zadowolone z takiego trybu życia a uzyskiwane zasiłki są wystarczające na ich bieżące potrzeby, czy też są to osoby zniechęcone do poszukiwania pracy, a zniechęcenie przyszło po okresie intensywnych i wytrwałych poszukiwaniach zatrudnienia. Jednocześnie jest to grupa osób, która wywiązuje się ze swoich obowiązków „bycia osobą bezrobotną”. Od co najmniej trzech lat (w większości od co najmniej 5 lat) systematycznie zgłasza się do urzędu pracy w wyznaczonych terminach, by nadal zachowywać status osoby bezrobotnej, potwierdzając swoją gotowość do podjęcia pracy w pełnym wymiarze czasu pracy i przysługujące z tego tytułu świadczenia: np. bezpłatne świadczenia zdrowotne, możliwość korzystania z bezpłatnych kursów zawodowych.

Wiek jest cechą istotnie różnicującą indywidualną pozycję na rynku pracy. Najlepszą pozycję na rynku pracy mają osoby w wieku 25-44 lat. W stosunku do tej grupy znacznie gorzej wygląda sytuacja osób młodych do 25 roku życia i osób po 45 roku życia. Osoby młode dopiero wchodzi na rynek pracy, ich umiejętności zawodowe nie są jeszcze dobrze ukształtowane, a kompetencje trudne do rozpoznania. Osoby starsze swoje działania opierają na dotychczasowym doświadczeniu, mniej na innowacji i elastyczności. Ich stan zdrowia jest też przeciętnie gorszy niż ludzi młodych⁴.

³ Raport Banku Światowego „Płeć a możliwości ekonomiczne w Polsce: czy kobiety straciły na transformacji?” marzec 2004r. /www.monitoring.rownystatus.gov.pl/

⁴ por. Raport Ministerstwa Gospodarki i Pracy „Zatrudnienie w Polsce 2005”. /www..mgip.gov.pl/

Tabela nr 5: Długotrwale bezrobotni ze względu na wiek

Wyszczególnienie	Ogółem		Wiek									
			18-24		25-34		35-44		45-54		55-65	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bezrobotni we Wrocławiu Ogółem*	33.892	100,0	4229	12,5	8998	26,5	6428	19,0	11316	33,4	2921	8,6
Kobiety	17.659	100,0	2371	13,4	5303	30,0	3469	19,6	5678	32,2	838	4,7
Mężczyźni	16.233	100,0	1858	11,4	3695	22,8	2959	18,2	5638	37,7	2083	12,8
% udział kobiet do ogółu	52,1		56,1		58,9		54,0		50,2		28,7	
Bezrobotni powyżej 3 lat Ogółem**	8.177	100,0	207	2,5	1485	18,2	1656	20,3	3598	44,0	1231	15,1
Kobiety	4.565	100,0	149	3,3	1026	22,5	1026	22,5	1899	41,6	465	10,2
Mężczyźni	3.612	100,0	58	1,6	459	12,7	630	17,4	1699	47,0	766	21,2
% udział kobiet do ogółu	55,8		72,0		69,1		61,9		52,8		37,8	

*stan na dzień 30 czerwca 2005 roku. ** stan na 30 kwietnia 2005r.

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu. Opracowanie własne

- Długotrwale bezrobocie dotyka przede wszystkim osoby starsze. Najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych powyżej 3 lat stanowią osoby w wieku 45-65 lat, a ich odsetek w stosunku do ogółu kształtuje się na poziomie 59,1%.
- Nieco mniej liczną grupą są bezrobotni w wieku najwyższej mobilności zawodowej tj. 25-44 lat stanowiąc 38,5% ogółu długotrwale bezrobotnych.
- W badanej zbiorowości osoby najmłodsze do 24 roku życia stanowią niewielką część – 2,5%
- Długotrwale bezrobocie w większym stopniu dotyczy kobiet. Wśród badanych stanowią one 55,8%. Płeć jest jedną z cech różnicujących szanse na rynku pracy. Sytuacja zawodowa kobiet jest gorsza niż mężczyzn. Kobiety, mimo lepszego wykształcenia napotykać na rynku pracy na istotne bariery: mniejsze szanse na przyjęcie do pracy, awans zawodowy, niższe wynagrodzenia. Pracodawcy często postrzegają kobiety jako mniej dyspozycyjne z uwagi na macierzyństwo i konieczność pogodzenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi. Sytuacja ta ma odzwierciedlenie w statystykach osób długotrwale bezrobotnych. To więc kobiety są bardziej narażone na długotrwałą dezaktywizację zawodową i to one mają mniejsze szanse na powrót do zatrudnienia. Sytuacja nie ulega poprawie nawet w okresach korzystnych zmian na rynku pracy.
- Długotrwale bezrobotne kobiety, to w większości panie w wieku ponad 45 lat (51,8%), co czwarta nie ukończyła 34 roku życia, a co dziesiąta ma lat co najmniej 55, (są to, jak należy przypuszczać te kobiety, które z różnych przyczyn nie wypracowały sobie przysługujących im świadczeń społecznych).
- Długotrwale bezrobotny mężczyzna to w większości osoba w wieku 45-54 i 55-65 lat, stanowiąc w sumie aż 68,2% ogółu długookresowo bezrobotnych. Co trzeci znajduje

się w wieku najwyższej mobilności zawodowej, a tylko nieliczni mają mniej niż 24 lata (1,6%).

- Pod względem wieku struktura osób długotrwale bezrobotnych jest podobna do ogółu zarejestrowanych osób we Wrocławiu, jednakże średnia wieku w badanej zbiorowości jest wyższa. Wraz z wiekiem wzrasta procentowy udział długotrwale pozostających bez oficjalnej pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych.
- Procentowy udział bezrobotnych powyżej 3 lat w ogólnej liczbie osób zarejestrowanych w urzędzie pracy w poszczególnych grupach wiekowych przedstawiał się następująco: w przedziale wieku 18-24 – 4,9%; 25-34 – 16,5%; 35-44 – 25,8%; 45-54 – 31,8%; 55-65 – 42,1%.

Zjawisko długotrwałego bezrobocia jest niekorzystne samo w sobie. Dodając do tego wiek i płeć osób pozostających długo bez pracy powstaje nowa kwestia społeczna – wykluczenie z rynku pracy osób w wieku aktywności zawodowej, których wiedza i umiejętności zawodowe mogłyby być jeszcze wykorzystane. Choć problem dezaktywacji zawodowej osób starszych i problem dyskryminacji kobiet na rynku pracy jest dostrzegany w skali całego kraju, to brak jest widocznych i skutecznych programów i rozwiązań systemowych na rzecz tych kategorii pracowników.

Z punktu widzenia sytuacji na rynku pracy bardzo istotna jest charakterystyka długotrwale bezrobotnych ze względu na poziom wykształcenia, które w istotny sposób wyznacza szanse lub ograniczenia przy zatrudnieniu. Niskie wyjściowe umiejętności zawodowe utrudniają elastyczne podejście do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy, ograniczają mobilność i zdolność do zdobywania i przetwarzania informacji, w tym także ofert pracy. Osoby z niskim wykształceniem mają niewielką zdolność do podnoszenia kwalifikacji w ślad za zmieniającymi się wymaganiami pracodawców na rynku pracy, cechuje je niskie uczestnictwo w kształceniu ustawicznym. Wraz z wiekiem wzrasta skala niedopasowania kompetencyjnego. Trudności wynikające z niedostatecznego przygotowania zawodowego dotyczą bezrobotnych niezależnie od wieku.

Tabela nr 6: Długotrwale bezrobotni ze względu na wykształcenie.

Wyszczególnienie	Ogółem		Wykształcenie									
			Wyższe		Policealne i średnie zawodowe		Średnie ogólne		Zasadnicze zawodowe		Gimnazjum i poniżej	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bezrobotni we Wrocławiu*												
Ogółem	33.892	100,0	3237	9,6	7777	22,9	2531	7,5	7493	22,1	12854	37,9
Kobiety	17.659	100,0	2042	11,6	4815	27,3	1790	10,1	3049	17,3	5963	33,8
Mężczyźni	16.233	100,0	1195	7,4	2962	18,2	741	4,6	4444	27,4	6891	42,4
% udział kobiet do ogółu	52,1		63,1		61,9		70,7		40,7		46,4	
Bezrobotni powyżej 3 lat**												
Ogółem	8.177	100,0	440	5,4	1715	21,0	517	6,3	1948	23,8	3557	43,5
Kobiety	4.565	100,0	276	6,0	1180	25,8	400	8,8	881	19,3	1828	40,0
Mężczyźni	3.612	100,0	164	4,5	535	14,8	117	3,2	1067	29,5	1729	47,9
% udział kobiet do ogółu	55,8		62,7		68,8		77,4		45,2		51,4	

- Cechą charakterystyczną chronicznie bezrobotnych we Wrocławiu jest ich niski poziom wykształcenia. Najlicniejszą grupę (43,5%) stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej. Tuż za nią plasują się osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (23,8%) oraz policealnym i średnim zawodowym (21,0%). Długotrwale bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowili 5,4 %. Trzeba tu zauważyć, że odsetek osób z wykształceniem wyższym wśród długotrwale bezrobotnych jest niższy w porównaniu z ogółem bezrobotnych we Wrocławiu (9,6%). Można więc stwierdzić, że wyższe wykształcenie, pomimo, że nie chroni całkowicie przed brakiem pracy, jest czynnikiem chroniącym osoby bezrobotne przed długookresową dezaktywizacją zawodową.
- Poziom wykształcenia pozostaje w korelacji z długością pozostawania bez oficjalnej pracy (im niższy poziom wykształcenia tym dłuższy okres pozostawania poza oficjalnym rynkiem pracy).
- Analizy skali zjawiska w powiązaniu z płcią i poziomem wykształcenia wykazują istotne różnice. Kobiety charakteryzują się wykształceniem głównie gimnazjalnym i poniżej (40,0%) oraz policealnym i średnim zawodowym. Co czwarta (25,8%) długotrwale bezrobotna kobieta posiada konkretne wyuczone umiejętności zawodowe. W sumie 40,6% tej kategorii badanych posiada wykształcenie co najmniej średnie, w tym 6,0% wykształcenie wyższe.
- Długotrwale bezrobotni mężczyźni posiadają głównie wykształcenie gimnazjalne i poniżej (47,9%) oraz zasadnicze zawodowe (29,5%). Wykształcenie co najmniej średnie posiada tylko co piąty mężczyzna (22,5%), w tym wykształcenie wyższe – 4,5%.
- Wyższy poziom wykształcenia chroni przed długotrwałą dezaktywizacją zawodową w większym stopniu mężczyzn niż kobiety, które pomimo lepszego wykształcenia w statystykach urzędu pracy pozostają najdłużej.

Niskie wyjściowe kwalifikacje zawodowe, wiek i czas pozostawania poza rynkiem pracy nie sprzyjają integracji zawodowej badanej grupy osób bezrobotnych. Czynniki te w znaczący sposób ograniczają szanse na samodzielną aktywność i zaistnienie w sposób trwały na oficjalnym rynku pracy.

Powyższe informacje powiązane także z danymi odnoszącymi się do poziomu wykształcenia w poszczególnych grupach wiekowych nie zmieniają znacząco ogólnego obrazu osób chronicznie bezrobotnych. Zmianie ulega jedynie procentowy udział osób z najniższym poziomem wykształcenia w poszczególnych grupach wiekowych.

Tabela nr 7: Długotrwale bezrobotni według wieku i poziomu wykształcenia.

Wykształcenie	Ogółem	Wiek											
		do 35 lat			36-45			46-55			56-65		
		O	K	M	O	K	M	O	K	M	O	K	M
w liczbach													
wyższe	440	114	90	24	104	71	33	159	99	60	63	16	47
policealne i średnie zawodowe	1715	379	292	87	389	286	103	779	532	247	168	70	98
średnie ogólne	517	144	111	33	92	73	19	230	186	44	51	30	21
zasadnicze zawodowe	1948	418	267	151	497	247	250	860	325	535	173	42	131
gimnazjum i poniżej	3557	788	528	160	702	390	312	1560	738	822	507	172	335
ogółem	8177	1843	1288	555	1784	1067	717	3588	1880	1708	962	330	632
w procentach													
wyższe	5,4	6,2	7,0	4,3	5,8	6,6	4,6	4,4	5,3	3,5	6,5	4,8	7,4
policealne i średnie zawodowe	21,0	20,6	22,7	15,7	21,8	26,8	14,4	21,7	28,3	14,5	17,5	21,2	15,5
średnie ogólne	6,3	7,8	8,6	5,9	5,2	6,8	2,6	6,4	9,9	2,6	5,3	9,1	3,3
zasadnicze zawodowe	23,8	22,7	20,7	27,2	27,9	23,1	34,9	24,0	17,3	31,3	18,0	12,7	20,7
gimnazjum i poniżej	43,5	42,8	41,0	46,8	39,3	36,6	43,5	43,5	39,3	48,1	52,7	52,1	53,0
ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zródło: Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu. Opracowanie własne

- W poszczególnych grupach wiekowych występuje znaczący udział osób o najniższym poziomie wykształcenia osiągając w przypadku osób najstarszych 52,7% (kobiety – 52,1%, mężczyźni – 53,0%).
- W najlepszej sytuacji na rynku pracy, biorąc pod uwagę wyjściowe kwalifikacje, znajdują się osoby w wieku 36-45 lat. Wykształcenie gimnazjalne i poniżej w tej grupie wiekowej posiada „tylko” 39,3%, (kobiety – 36,6%, mężczyźni – 43,5%).
- Na uwagę zasługuje sytuacja zawodowa występująca wśród osób najmłodszych, do 35 roku życia. Jest to grupa w potencjalnie najkorzystniejszej sytuacji zawodowej na rynku pracy biorąc pod uwagę czynniki motywacyjne, możliwości edukacyjne czy stan zdrowia. Wydajność zawodowa w tej kategorii wiekowej też jest potencjalnie wyższa niż w grupach starszych. Grupa ta charakteryzuje się bardzo niskim przygotowaniem zawodowym - 42,8% posiada jedynie wykształcenie zdobyte na poziomie gimnazjum i poniżej (kobiety – 41,0%, mężczyźni – 46,8%). Tylko co druga osoba (49,5%) posiada konkretne wyuczone umiejętności zawodowe (kobiety 50,4%, mężczyźni – 47,2%) zdobyte przede wszystkim na poziomie szkoły zasadniczej zawodowej.

Posiadanie zawodu wyuczonego jest w pewnym stopniu szansą na zatrudnienie i powrót na rynek pracy. Przy stosunkowo niewielkich nakładach inwestycyjnych w rozwój posiadanych już umiejętności zawodowych lub przekwalifikowania można zaadaptować się do zmieniających się warunków. Trudniejszą sytuację mają jednak osoby, które nie posiadają wyuczonego zawodu. W takich przypadkach nakłady inwestycyjne znacznie przekraczają

możliwości jednostki. Inna jest też motywacja do zmiany własnych nastawień, przyzwyczajień, niejednokrotnie brak jest umiejętności planowania i przewidywania.

Obok posiadania wysokich wyjściowych kwalifikacji zawodowych bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na sytuację jednostki na rynku pracy jest posiadanie doświadczeń zawodowych, nabytych podczas wykonywania zadań na konkretnym stanowisku pracy.

Z ogólnej liczby 8177 bezrobotnych powyżej 3 lat, 6265 tj. 76,6% deklarowało posiadanie doświadczeń zawodowych potwierdzonych odpowiednimi świadectwami pracy. Badana grupa bezrobotnych reprezentowała zawody bardzo różnorodne i zróżnicowane ze względu na zakres obowiązków, posiadanych uprawnień zawodowych.

Analizy umiejętności zawodowych dokonano na podstawie Klasyfikacji Zawodów i Specjalności Głównego Urzędu Statystycznego. Jest to podstawowe narzędzie polityki zatrudnienia, poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy. Struktura klasyfikacji określa zawody i specjalności w poszczególnych grupach elementarnych. Obejmuje 10 grup zawodów i specjalności.

Statystyka bezrobotnych uprzednio pracujących jest sporządzana według zawodu w jakim poszukują pracy bezrobotni i do wykonywania tego zawodu mają:

- odpowiednie kwalifikacje potwierdzone świadectwem szkolnym lub innym dokumentem;
- bądź odpowiednim stażem pracy w danym zawodzie (udokumentowana ciągłość pracy w okresie minimum 1 roku w tym samym zawodzie).

Grupa bez zawodu obejmuje osoby nie spełniające warunków:

- nie posiadające świadectwa (dyplomu) ukończenia szkoły lub odpowiedniego kursu,
- nie posiadające udokumentowanej ciągłości pracy w okresie minimum 1 roku w tym samym zawodzie⁵.

Tabela nr 8: Długotrwale bezrobotni według zawodów i specjalności

Lp.	Klasyfikacja zawodów i specjalności	Ogółem	Kobiety	% udział kobiet do ogółu	Wyszczególnienie
0	Siły zbrojne	0	0	0	0
1.	Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy w tym:	39	23	59,0	
	- przedstawiciele władz publicznych	0	0	0	
	- kierownicy dużych i średnich organizacji	29	18	62,1	- dyrektor generalny 2 /w tym kobiet 0/ - dyrektor wykonawczy 3 /w tym kobiet 1/ - kierownik wewnętrznej jednostki działalności handlowej 3 /w tym kobiet 1/
	- kierownicy małych przedsiębiorstw	10	5	50,0	- kierownik działu finansowego i administracyjnego 5 /w tym kobiet 5/ - kierownik działu marketingu i sprzedaży 4 /w tym kobiet 4/ - kierownik działu badawczo-rozwojowego 3 /w tym kobiet 2/
2.	Specjaliści w tym:	540	384	71,1	

⁵ Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. Nr 265, poz. 2644)

	- specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	117	58	49,6	- fizyk 5 /w tym 2 kobiety/ - chemik 6 /w tym 5 kobiet/ - geograf 7 /w tym 6 kobiet/ - specjalista zastosowań informatyki 7 /w tym 5 kobiet/ - architekt 7 /w tym 6 kobiet/ - inżynier elektryk 10 /w tym 3 kobiety/ - inżynier mechanik – maszyny i urządzenia przemysłowe 8 /w tym 2 kobiety/
	- specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia (z wyjątkiem pielęgniarek i położnych)	29	21	72,4	- inżynier zootechniki 8 /w tym 3 kobiety/ - inżynier rolnictwa 6 /w tym 4 kobiety/
	- pielęgniarki i położne	21	21	100,0	
	- specjaliści szkolnictwa	82	73	89,0	- nauczyciel języka obcego 6 /w tym kobiet 4/ - nauczyciel języka polskiego 5 /w tym kobiet 5/ - nauczyciel religii 5 /w tym kobiet 5/ - nauczyciel nauczania początkowego 18 /w tym kobiet 18/ - nauczyciel przedszkola 16 /w tym kobiet 15/ - pedagog szkolny 5 /w tym kobiet 5/
	- specjaliści do spraw ekonomii	188	134	71,3	- ekonomista 103 /w tym kobiet 76/ - specjalista do spraw marketingu i handlu 29 /w tym kobiet 19/ - specjalista do spraw finansów 6 /w tym kobiet 6/
	- prawnicy	21	13	61,9	- radca prawny 4 /w tym kobiet 4/ - prawnik legislator 12 /w tym kobiet 6/
	- archiwiści, bibliotekoznawcy i specjaliści informacji naukowej	13	8	61,5	- bibliotekoznawca 10 /w tym kobiet 6/ - archiwista 2 /w tym kobiet 1/
	- specjaliści nauk społecznych i pokrewnych	37	29	78,4	- pedagog 6 /w tym kobiet 6/ - filolog - filologia obcojęzyczna 7 /w tym kobiet 6/ - filolog – filologia polska 6 /w tym kobiet 5/
	- specjaliści kultury i sztuki	27	22	81,5	- konserwator dzieł sztuki 8 /w tym kobiet 8/ - pozostali artyści plastycy 4 /w tym kobiet 4/ - aktor 2 /w tym kobiet 1/
	- specjaliści administracji publicznej (kontrolerzy i inni)	5	5	100,0	- specjalista administracji publicznej 4 /w tym kobiet 4/
3.	Technicy i inny średni personel	816	576	70,6	

	w tym: - średni personel techniczny	336	175	52,1	- laborant chemiczny 16 /w tym kobiet 15/ - technik budownictwa 51 /w tym kobiet 29/ - technik elektryk 26 /w tym kobiet 10/ - technik elektronik 22 /w tym kobiet 5/ - technik mechanik 77 /w tym kobiet 22/ - technik technologii odzieży 11 /w tym kobiet 11/ - fotograf 11 /w tym kobiet 10/ - kontroler jakości wyrobów – art. przemysłowe 16 /w tym kobiet 8/
	- średni personel w zakresie nauk biologicznych i ochrony zdrowia	83	66	79,5	- technik ogrodnik 11 /w tym kobiet 7/ - technik dentystyczny 10 /w tym kobiet 5/ - asystentka stomatologiczna 8 /w tym kobiet 8/ - technik analityki medycznej 5 /w tym kobiet 5/ - technik rolnik 5 /w tym kobiet 2/ - instruktor higieny 4 /w tym kobiet 3/
	- nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	3	1	33,3	
	- pracownicy pozostałych specjalności	394	333	84,5	- technik ekonomista 155 /w tym kobiet 148/ - księgowy 76 /w tym kobiet 75/ - przedstawiciel handlowy 34 /w tym kobiet 16/ - pracownik administracyjny 24 /w tym kobiet 18/ - zaopatrzeniowiec 21 /w tym kobiet 10/ - plastyk 21 /w tym kobiet 16/ - opiekun w domu pomocy społecznej 14 /w tym kobiet 14/ - pracownik socjalny 9 /w tym kobiet 8/
4.	Pracownicy biurowi w tym: - pracownicy obsługi biurowej	521	416	79,8	
	- pracownicy obsługi biurowej	403	307	76,2	- pracownik biurowy 152 /w tym kobiet 138/ - magazynier 117 /w tym kobiet 51/ - sekretarka 31 /w tym kobiet 31/ - asystent rachunkowości 22 /w tym kobiet 22/ - pracownik do spraw osobowych 16 /w tym kobiet 14/ - maszynistka 14 /w tym kobiet 14/ - dyspozytor transportu samochodowego 12 /w tym kobiet 8/
	- pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klienta	118	109	92,4	- kasjer handlowy 39 /w tym kobiet 39/ - telefonistka 19 /w tym kobiet 18/ - rejestratorka medyczna 17 /w tym kobiet 17/ - asystent usług pocztowych 10 /w tym kobiet 7/ - recepcjonista 9 /w tym kobiet 7/ - kasjer bankowy 6 /w tym kobiet 6/
5.	Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy w tym:	822	707	86,0	

	- pracownicy usług osobistych ochrony	239	180	75,3	- kucharz 48 /w tym kobiet 38/ - sanitariusz szpitalny 35 /w tym kobiet 25/ - kelner 31 /w tym kobiet 27/ - pracownik ochrony mienia i osób 28 /w tym kobiet 3/ - bufetowy 19 /w tym kobiet 17/ - opiekunka domowa 19 /w tym kobiet 19/ - opiekunka dziecięca 10 /w tym kobiet 10/ - fryzjer 9 /w tym kobiet 9/
	- modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	583	527	90,4	- sprzedawca 573 / w tym kobiet 518/
6	Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	55	32	58,2	- ogrodnik terenów zieleni 25 /w tym kobiet 18/
7.	Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy w tym:	1488	270	18,1	
	- górnicy i robotnicy budowlani	515	11	2,1	- murarz 120 /w tym kobiet 0/ - malarz budowlany 104 /w tym kobiet 4/ - monter instalacji wodociagowych i kanalizacyjnych 51 /w tym kobiet 1/ - stolarz budowlany 31 /w tym kobiet 1/ - malarz – tapeciarz 29 /w tym kobiet 3/ - dekarz 24 /w tym kobiet 0/ - cieśla 17 /w tym kobiet 0/ - brukarz 17 /w tym kobiet 0/ - posadzkarz 13 /w tym kobiet 0/ - betoniarz 15 /w tym kobiet 0/ - zbrojarz 11 /w tym kobiet 0/ - monter instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody 9 /w tym kobiet 0/
	- robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	659	45	6,8	- ślusarz 156 /w tym kobiet 2/ - tokarz 67 /w tym kobiet 12/ - mechanik samochodów osobowych 56 /w tym kobiet 1/ - elektryk /zakładowy 37 /w tym kobiet 3/ - elektryk instalacji elektrycznych 27 /w tym kobiet 2/ - spawacz ręczny gazowy 27 /w tym kobiet 0/ - elektromechanik elektrycznych przyrządów pomiarowych 20 /w tym kobiet 3/ - mechanik maszyn i urządzeń przemysłowych 19 /w tym kobiet 4/ - frezer 16 /w tym kobiet 2/ - mechanik samochodów ciężarowych 16 /w tym kobiet 0/ - blacharz samochodowy 15 /w tym kobiet 0/ - elektromechanik sprzętu gospodarstwa domowego 14 /w tym kobiet 2/ - elektryk maszyn elektrycznych 12 /w tym kobiet 0/
	- robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni	54	28	51,9	- mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych 14 /w tym kobiet 3/ - introligator poligraficzny 10 /w tym kobiet 9/

	- pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	254	186	73,2	- krawiec 55 /w tym kobiet 53/ - szwaczka 34 /w tym kobiet 34/ - piekarz 33 /w tym kobiet 19/ - cukiernik 27 /w tym kobiet 17/ - przędzacz 12 /w tym kobiet 12/ - rzeźnik – wędliniarz 11/w tym kobiet 9/ - obuwnik przemysłowy 9 / w tym kobiet 5/ - stolarz 7/ w tym kobiet 0/ - dziewiarz 7 /w tym kobiet 7/
8.	Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń w tym:	418	228	54,5	
	- operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń wydobywniczych i przetwórczych	68	21	30,9	- palacz kotłów c.o. gazowych 14 /w tym kobiet 0/ - palacz kotłów c.o. wodnych rusztowych 5 / w tym kobiet 0/ - palacz kotłów parowych 5 /w tym kobiet 0/ - operator pras w produkcji drzewnej 5 /w tym kobiet 4/ - tłoczcz w metalu 4 /w tym kobiet 2/
	- operatorzy maszyn i urządzeń	171	90	52,6	- operator maszyn i urządzeń przemysłowych 30 /w tym kobiet 7/ - monter urządzeń chłodniczych i gastronomicznych 9 /w tym kobiet 2/ - monter elektronicznego wyposażenia maszyn i urządzeń 8 /w tym kobiet 5/ - operator urządzeń utylizacji surowców zwierzęcych 8 /w tym kobiet 6/ - operator urządzeń do formowania wyrobów z tworzyw sztucznych 8 /w tym kobiet 3/
	- kierowcy i operatorzy pojazdów	179	117	65,4	- kierowca samochodu ciężarowego 68 /w tym kobiet 0/ - kierowca samochodu osobowego 63 /w tym kobiet 38/ - kierowca autobusu 8 /w tym kobiet 0/ - kierowca operator wózków jezdniowych 8 /w tym kobiet 1/
9.	Pracownicy przy pracach prostych w tym:	1566	950	60,7	
	- pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	1118	825	73,8	- sprzątaczką 290 /w tym kobiet 284/ - robotnik gospodarczy 237 /w tym kobiet 115/ - dozorca 122 /w tym kobiet 74/ - salowa 111 /w tym kobiet 111/ - pomoc kuchenna 96 /w tym kobiet 94/ - robotnik placowy 66 /w tym kobiet 19/ - portier 53 /w tym kobiet 24/ - woźny 17 /w tym kobiet 15/ - pokojowa (w hotelu) 16 /w tym kobiet 16/ - prasowaczka 15 /w tym kobiet 13/ - szatniarz 10 /w tym kobiet 8/ - palacz pieców zwykłych 9 /w tym kobiet 0/ - gospodarz domu 8 /w tym kobiet 5/ - pomoc laboratoryjna 8 /w tym kobiet 8/
	- robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	448	125	27,9	- robotnik budowlany 167 /w tym kobiet 6/ - robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym 89 /w tym kobiet 47/ - robotnik magazynowy 56 /w tym kobiet 21/

					- pakowacz	44 /w tym kobiet 40/
					- ładowacz	31 /w tym kobiet 0/
					- robotnik drogowy	15 /w tym kobiet 1/
					- konserwator części	7 /w tym kobiet 0/

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu. Opracowanie własne

- Bezrobotni powyżej 3 lat posiadający zawód (specjalność) to najczęściej: pracownicy przy pracach prostych (25,0% z czego 60,7% stanowiły kobiety), oraz jako robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (23,8% z czego 18,6% stanowiły kobiety). Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy oraz technicy i inny średni personel stanowili odpowiednio 13,1% i 13,0%. Specjaliści stanowili 8,6% a pracownicy biurowi 8,3%.
- Najmniej licznie reprezentowane były zawody (specjalności) związane z rolnictwem, ogrodnictwem, leśnictwem (0,9%) oraz przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy (0,6%).
- Kobiety dominują w każdej grupie zawodów i specjalności z wyjątkiem robotników przemysłowych i rzemieślników oraz operatorów i monterów maszyn i urządzeń. Praktycznie brak jest reprezentacji kobiet w zawodach budowlanych. Jest to zjawisko zrozumiałe z uwagi na społeczny podział prac odpowiednich dla kobiet i mężczyzn. Kobiety reprezentowały głównie zawody związane z obsługą klienta i usługami osobistymi, mężczyźni wykonywali głównie prace ciężkie i uznane za niebezpieczne.
- Najwyższy procentowy udział kobiet występuje w zawodach: pracownicy usług osobistych i sprzedawcy (86,0%), pracownicy biurowi (79,8%), specjaliści (71,1%) oraz technicy i inny średni personel (70,6%).
Zawody, w których najczęściej uprzednio pracowały kobiety to: sprzedawca (518), sprzątaczką (284), technik ekonomista (148), pracownik biurowy (138), robotnik gospodarczy (115), salowa (111), pomoc kuchenna (94), ekonomistka (76), księgowa (75), dozorca (74), krawiec (53), robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym (47).
- Najwyższy procentowy udział mężczyzn występuje w zawodach: robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (81,4%) oraz operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń (71,3%). Zawody, w których najczęściej pracowali mężczyźni to: ślusarz (154), murarz (120), malarz budowlany (104), kierowca samochodu ciężarowego (68), magazynier (66), technik mechanik (55), mechanik samochodów osobowych (55), tokarz (55), monter instalacji wodociągowych i kanalizacji (50), robotnik placowy (47%).
- Prace uprzednio wykonywane przez długotrwale bezrobotne kobiety zalicza się przede wszystkim do sektora usług prostych, głównie osobistych. Mężczyźni to głównie pracownicy przemysłowi, w tym budowlani.

Obraz badanej grupy długotrwale bezrobotnych pod kątem specjalności zawodowych dopełniony zostanie prezentacją zawodów w podziale na wiek. Niekorzystne tendencje na rynku pracy dotyczą przede wszystkim osób starszych, gorzej wykształconych, mających trudności adaptacyjne do nowej rzeczywistości. Osoby młodsze, posiadające doświadczenie zawodowe, przy niewielkich nakładach inwestycyjnych w postaci szkoleń doszkalających, są w stanie zaistnieć ponownie na rynku pracy. W tabeli nr 9 przedstawiono charakterystykę bezrobotnych powyżej 3 lat w podziale na wiek i posiadany zawód (specjalność).

- Osoby do 35 roku życia to przede wszystkim osoby bez zawodu (specjalności) – 35,6% (kobiety 34,6%, mężczyźni 37,8%). Kobiety w tej grupie wiekowej to przede wszystkim pracownicy usług osobistych i sprzedawcy (18,7%) oraz pracownicy przy

pracach prostych (11,2%). Dość licznie reprezentowały zawody z grupy technicy i inny średni personel (10,2%). Młodzi mężczyźni to przede wszystkim robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (22,7%) oraz pracownicy przy pracach prostych (13,3%). W dalszej kolejności znajdują się technicy i inny średni personel (7,0%).

- W grupie 36-45 lat dominują osoby bez zawodu i specjalności – 21,4% (kobiety 19,0, mężczyźni 24,8%). Kobiety to głównie pracownicy przy pracach prostych (22,1%), ale dość licznie reprezentowały też zawody w grupie pracownicy usług osobistych i sprzedawcy (15,1%) oraz technicy i inny średni personel (13,4%). Wśród kobiet w wyszczególnionym wieku jest najwyższy odsetek specjalistów i wyższej kadry.
- Przygotowanie zawodowe i dotychczasowe doświadczenia w najstarszych grupach wiekowych potwierdza ogólne tendencje występujące wśród bezrobotnych powyżej 3 lat, jednak udział procentowy pracowników przy pracach prostych jest wyższy od udziału wśród osób młodszych - kobiety w wieku 46-55 i 56-65 lat stanowią w tej kategorii zawodów 25,1%, i 29,7%. Starsi mężczyźni to przede wszystkim robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy oraz pracownicy przy pracach prostych. Obiektywnie ta grupa bezrobotnych znajduje się w najmniej korzystnej sytuacji na rynku pracy. Ich poziom przygotowania zawodowego oraz wiek nie sprzyjają integracji zawodowej. Na otwartym rynku pracy w większości nie są w stanie samodzielnie zaistnieć. Sytuacja ta bardziej jednak dotyczy kobiet niż mężczyzn. Ci ostatni bowiem w większości posiadają zawody (specjalności) poszukiwane na rynku pracy.

W analizach dotyczących poziomu posiadanych kwalifikacji i umiejętności w stosunku do osób długotrwale bezrobotnych podkreśla się niedopasowanie kompetencyjne wynikające z zachodzących procesów rozwoju i zmiany na rynku pracy. W przypadku osób najdłużej pozostających bez pracy dochodzi jeszcze mała mobilność w podnoszeniu własnych kwalifikacji zawodowych, dostosowując już posiadane umiejętności do oczekiwań pracodawców. Przedstawione analizy dotyczące zawodów i umiejętności ukazały jednak, że długotrwale bezrobotni uprzednio pracowali w zawodach nie wymagających aż tak specjalistycznych umiejętności. Praktycznie większość z tych osób posiada umiejętności zawodowe, które są oczekiwane na obecnym rynku pracy. Zarówno kobiety jak i mężczyźni, przy niewielkich nakładach inwestycyjny (szkolenia doksztalcające) byłoby w stanie podołać obowiązkom stawianym przez pracodawców. Najwięcej wolnych miejsc pracy zgłaszanych do urzędu pracy występuje w zawodach, które najczęściej uprzednio wykonywali badani bezrobotni. Wydaje się więc, że problem długiego pozostawania w oficjalnych statystykach urzędu pracy nie wynika tak do końca z przyczyn obiektywnych na rynku pracy (np. brak ofert pracy, niedostosowanie kompetencyjne, brak zapotrzebowania rynku na zawody wykonywane przez tą grupę bezrobotnych). Problem raczej tkwi w zachowaniach jednostki na rynku pracy, jej motywacji i chęci zmiany własnej sytuacji (np. ludzie o niskich kwalifikacjach zawodowych najczęściej osiągają niskie wynagrodzenie, które nie rekompensuje utraty alternatywnych źródeł dochodu zwłaszcza transferów socjalnych - podjęcie pracy może spowodować utratę świadczeń, ale nie zawsze wiąże się z odczuwalną poprawą sytuacji finansowej). Sytuacja ta przede wszystkim dotyczy osób w wieku mobilności zawodowej tj. do 45 roku życia, bowiem jak wynika z wcześniejszych analiz najtrudniej na obecnym rynku pracy odnaleźć się osobom starszym (z drugiej jednak strony osoby obecnie mające 45 lat niejednokrotnie wycofały się dobrowolnie lub zostały wykluczone z rynku pracy mając lat 30-40, a więc w wieku, który dawał spore szanse na aktywność).

Tabela nr 9: Chronicznie bezrobotni według wieku i specjalności zawodowych

Klasyfikacja zawodów i specjalności	ogółem	K	M	Wiek												
				35 lat i mniej			36-45			46-55			56-65			
				ogół.	K	M	ogół.	K	M	ogół.	K	M	ogół.	K	M	
Brak zawodu (specjalności)																
1.b	1912	1081	831	656	446	210	381	203	178	680	365	315	195	67	128	
%	23,4	23,7	23,0	35,6	34,6	37,8	21,4	19,0	24,8	19,0	19,4	18,4	20,3	20,3	20,3	
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy																
1.b	39	23	16	1	1	0	6	5	1	23	14	9	9	3	6	
%	0,5	0,5	0,4	0,1	0,1	0,0	0,3	0,5	0,1	0,6	0,7	0,5	0,9	0,9	0,9	
Specjaliści																
1.b	540	383	157	121	95	26	138	106	32	213	160	53	68	22	46	
%	6,6	8,4	4,3	6,6	7,4	4,7	7,7	9,9	4,5	5,9	8,5	3,1	7,1	6,7	7,3	
Technicy i inny średni personel																
1.b	816	576	240	170	131	39	179	143	36	371	261	110	96	41	55	
%	10,0	12,6	6,6	9,2	10,2	7,0	10,0	13,4	5,0	10,3	13,9	6,4	10,0	12,4	8,7	
Pracownicy biurowi																
1.b	521	416	105	119	101	18	128	105	23	226	173	53	48	37	11	
%	6,4	9,1	2,9	6,5	7,8	3,2	7,2	9,8	3,2	6,3	9,2	3,1	5,0	11,2	1,7	
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy																
1.b	822	707	115	273	241	32	191	161	30	304	263	41	54	42	12	
%	10,0	15,5	3,2	14,8	18,7	5,8	10,7	15,1	4,2	8,5	14,0	2,4	5,6	12,7	1,9	
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy																
1.b	55	32	23	18	13	5	7	2	5	27	16	11	3	1	2	
%	0,7	0,7	0,6	1,0	1,0	0,9	0,4	0,2	0,7	0,8	0,8	0,6	0,3	0,3	0,3	
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy																
1.b	1488	277	1211	211	85	126	310	71	239	753	107	646	214	14	200	
%	18,2	6,1	33,5	11,4	6,6	22,7	17,4	6,7	33,3	21,0	5,7	37,8	22,2	4,2	31,6	
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń																
1.b	418	120	298	56	31	25	95	35	60	202	49	153	65	5	60	
%	5,1	2,6	8,3	3,0	2,4	4,5	5,3	3,3	8,4	5,6	2,6	9,0	6,8	1,5	9,5	
Pracownicy przy pracach prostych																
1.b	1566	950	616	218	144	74	349	236	113	789	472	317	210	98	112	
%	19,1	20,8	17,1	11,8	11,2	13,3	19,6	22,1	15,8	22,0	25,1	18,6	21,8	29,7	17,7	
Ogółem	8177	4565	3612	1843	1288	555	1784	1067	717	3588	1880	1708	962	330	632	
		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Według stanu na dzień 30 czerwca 2005 roku, w pierwszym półroczu do urzędu pracy we Wrocławiu zgłoszono 6030 oferty pracy. W poszczególnych grupach struktury klasyfikacji liczba zgłoszonych wolnych miejsc pracy przedstawiała się następująco:

Tabela nr 10: Liczba ofert zgłoszonych przez pracodawców według grup zawodowych w I półroczu 2005 roku.

Grupy zawodowe	Liczba ofert zgłoszonych w I półroczu 2005r.		Najczęściej zgłaszane wolne miejsca pracy
	l.b.	%	
Ogółem	6030	100	
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	51	0,8	- kierownik wewnętrznej jednostki działalności podstawowej w handlu - 11
Specjaliści	694	11,5	- specjalista do spraw marketingu i handlu (49) - pielęgniarz (34) – ekonomista (34) – inżynier systemów komputerowych (29) – specjalista do spraw finansów (26) – inżynier budownictwa, budownictwo ogólne (24) – specjalista zastosowań informatyki (20)
Technicy i inny średni personel	1255	20,8	- pracownik administracyjny (351) – przedstawiciel handlowy (133) – księgowy (132) – telemarketer (101) – handlowiec (65) – doradca inwestycyjny (44) – technik mechanik (35) – technik elektryk (34) – technik informatyki (26) – technik budownictwa (23)
Pracownicy biurowi	680	11,3	- pracownik biurowy (258) – magazynier (195) – kasjer handlowy (79) – sekretarka (29)
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	850	14,1	- sprzedawca (321) – pracownik ochrony osób i mienia (243) – pracownicy usług ochrony (73) – kucharz (62) – fryzjer (44) – kelner (40) – bufetowy - (21)
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy, rybacy	37	0,6	- ogrodnik terenów zieleni (32)
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	1314	21,8	- cieśla (126) – murarz (109) – rozbieracz-wykrawacz mięsa (107) – spawacz (88) – zbrojarz (71) – elektromonter instalacji elektrycznych (51) – ślusarz (49) – dekarz (31) – monter konstrukcji budowlanych (30) – mechanik samochodów osobowych (30) – szwaczka (28)
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	430	7,1	- kierowca samochodów ciężarowych (177) – operator maszyn (46) – operator

			sprzętu do robót ziemnych (37) – kierowca autobusu (26) – kierowca samochodów osobowych (23)
Pracownicy przy pracach prostych	719	11,9	Sprzątaczką (179) – robotnicy przy pracach prostych w przemyśle (115) – robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym (91) – pomoc kuchenna (55) – dozorca (43) – robotnik gospodarczy (41) – robotnik budowlany (39) – pakowacz (26)
Siły zbrojne	0	0,0	

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu. Opracowanie własne

- Na wrocławskim rynku pracy w I półroczu 2005 roku najczęściej poszukiwani byli robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (21,8% zgłoszonych do urzędu ofert pracy), technicy i inny średni personel (20,8%), pracownicy usług osobistych i sprzedawcy (14,1%). Dość często też pracodawcy oferowali zatrudnienie pracownikom przy pracach prostych (11,9%), specjalistom (11,5%) oraz pracownikom biurowym (11,3%).
- W rankingu zawodów i specjalności w końcu analizowanego okresu najwięcej wolnych miejsc pracy zgłoszono w zawodach: pracownik administracyjny (351), sprzedawca (321), pracownik biurowy (258), pracownik ochrony mienia i osób (243), magazynier (195), sprzątaczką (179), kierowca samochodów ciężarowych (177), przedstawiciel handlowy (133), księgowy (132), cieśla (126), robotnicy przy pracach prostych w przemyśle (115), murarz (109).

Na osobną uwagę, w badanej grupie bezrobotnych, zasługują osoby nie posiadające zawodu i specjalności. W ogólnej liczbie stanowią 23,4%, z czego 35,6% stanowią osoby w wieku 46-55 lat. W badanej zbiorowości licznie też jest reprezentowana grupa osób najmłodszych do 35 roku życia stanowiąc 34,3%. Kolejną grupę pod względem wielkości stanowią osoby w wieku 36-45 lat (19,9%). W trzech wymienionych wyżej grupach dominują kobiety. Najmniej liczną grupą osób bez zawodu są osoby najstarsze, powyżej 55 lat, - 10,2%. W tej grupie wiekowej wśród osób bez zawodu zdecydowanie dominują mężczyźni.

Bezrobotni bez doświadczeń zawodowych to głównie osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz z wykształceniem średnim ogólnym stanowią ogółem 70,5%. Prawie co trzecia osoba (29,5%) posiada wyuczony zawód na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej (15,3%), policealnym i średnim zawodowym (13,7%) i wyższym (0,5%). Są to prawdopodobnie osoby, które nie potwierdziły odpowiednim świadectwem lub dyplomem posiadanych kwalifikacji lub też nie udokumentowały ciągłości pracy w okresie minimum 1 roku w tym samym zawodzie.

Bezrobocie jest tym czynnikiem, który wywołuje pogorszenie się sytuacji ekonomicznej rodziny. Wpływa na obniżenie standardu życia, poczucia własnej wartości. Im dłużej trwające bezrobocie tym większe poczucie izolacji społecznej, większy poziom frustracji spowodowany koniecznością poszukiwania pracy i obawą o przyszłość. Długotrwałe pozostawanie bez pracy pogłębia niekorzystne skutki finansowe i psychologiczne. Sytuacja ulega zdecydowanej degradacji w przypadku współwystępowania z innymi, niekorzystnymi czynnikami wpływającymi na jakość życia jednostki i rodziny, np.: wielodzietność, brak jednego z rodziców czy prowadzenie jednoosobowego gospodarstwa domowego.

Tabela nr 11: Długotrwanie bezrobotni według stanu cywilnego, wieku i płci.

Wyszczególnienie	Ogółem			Wiek											
				35 lat i mniej			36-45			46-55			56-65		
	O	K	M	O	K	M	O	K	M	O	K	M	O	K	M
W tysiącach															
OGÓŁEM	8177	4565	3612	1843	1288	555	1784	1067	717	3588	1880	1708	962	330	632
Stan cywilny: Zamężna/zonaty	4261	2726	4535	683	576	107	1015	708	307	2039	1240	799	524	202	322
Wolna/wolny	3854	1824	2030	1152	707	445	761	358	403	1510	631	879	431	128	303
Brak danych	62	15	47	8	5	3	8	1	7	39	9	30	7	0	7
W procentach															
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Stan cywilny: Zamężna/zonaty	52,1	59,7	42,5	37,1	44,7	19,3	56,9	66,4	42,8	56,8	66,0	46,8	54,5	61,2	51,0
Wolna/wolny	47,1	40,0	56,2	62,5	54,9	80,2	42,7	33,6	56,2	42,1	33,6	51,5	44,8	38,8	47,9
Brak danych	0,8	0,3	1,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,0	1,0	1,1	0,4	1,7	0,7	0,0	1,1

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu. Opracowanie własne

- W badanej grupie osób długotrwanie bezrobotnych ponad połowa (52,1%) pozostaje w związkach małżeńskich. Występują jednak duże różnice w podziale według płci. Kobiety zamężne stanowią 59,7% ogółu długotrwanie bezrobotnych kobiet, mężczyźni żonaci stanowią 42,5% ogółu długotrwanie bezrobotnych panów. Czy na podstawie tych danych można powiedzieć, że posiadanie rodziny chroni mężczyzn przed długotrwałym bezrobociem?. Posiadanie rodziny mobilizuje w większym stopniu mężczyzn do aktywności na rynku pracy. Społeczna norma określająca rolę mężczyzny pozostała nie zmieniona od lat. To od nich oczekuje się, że będą mieli pełnoetatowe zatrudnienie i tym samym będą zapewniali byt swojej rodzinie. Można tę tezę odnieść też w stosunku do długotrwanie bezrobotnych kobiet pozostających w związkach małżeńskich. Należy przypuszczać, że ich dezaktywizacja zawodowa wynika z faktu posiadania alternatywnego źródła utrzymania jakim jest zatrudnienie męża. W innej sytuacji pozostają jednak rodziny, w których oboje małżonków pozostaje poza oficjalnym rynkiem pracy. Na podstawie uzyskanych danych, nie jest wiadoma liczba rodzin długotrwanie bezrobotnych, w których oboje małżonków pozbawionych jest podstawowego źródła utrzymania
- Analizy w poszczególnych grupach wiekowych ukazują pewną zależność: wraz z wiekiem wzrasta procentowy udział osób pozostających w związkach małżeńskich. Osoby najmłodsze, do 35 roku życia to głównie osoby stanu wolnego - stanowią 62,5% ogółu tej kategorii badanych. Kobiety w tej grupie wiekowej stanowią 69,9%, z czego 54,9% to kobiety stanu wolnego. Mężczyźni w tej kategorii wiekowej stanowią 30,1%, z czego stanu wolnego 80,2%.

Bezrobocie, zwłaszcza długotrwałe, dotkliwie odczuwane jest w rodzinach, w których pozostają na utrzymaniu dzieci., szczególnie w rodzinach wielodzietnych i jedynych żywicieli. Brak stałej pracy w rodzinach z dziećmi na utrzymaniu jest podwójnie niekorzystny ze społecznego punktu widzenia. Rodzina jest bowiem pierwszym środowiskiem

wychowawczym, w którym kształtują się potrzeby i styl ich zaspokajania. Brak dostatecznych środków finansowych ogranicza zaspokajanie potrzeb obecnych, ale i przyszłych, biorąc pod uwagę obecne ograniczenia w dostępie dzieci do pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, kultury, rekreacji i wypoczynku. Dziecko narażone jest też na powielanie w swojej biografii statusu i sytuacji swoich rodziców. W przyszłości będą kształtować kulturę pracy, a więc bardzo ważne jest, by w pierwszym okresie swojego życia nabierały właściwych wzorów zachowań na rynku pracy.

Tabela nr 12: Sytuacja rodzinna długotrwale bezrobotnych

Wiek	Ogółem	Rodziny bez dzieci na utrzymaniu	% udział w stosunku do ogółu	Stan cywilny						
				Rodziny z dziećmi na utrzymaniu razem		Zamężna/zonaty		Wolna/wolny		Brak danych
				N	%	N	%	N	%	
OGÓLEM	8177	5903	72,2	2274	100,0	1313	100,0	946	100,0	15
w tym: 35 i mniej	1843	1049	56,9	794	34,9	408	31,1	383	40,5	3
36-45	1784	1101	61,7	683	30,0	426	32,4	254	26,8	3
46-55	3588	2857	79,6	731	32,1	441	33,6	281	29,7	9
56-65	962	896	93,1	66	2,9	38	2,9	28	3,0	0

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu. Opracowanie własne

- W mniej niż co czwartej (27,8%) rodzinie bezrobotnych powyżej 3 lat pozostają na utrzymaniu dzieci, z czego w większości stanowią rodziny pełne (57,7%).
- Największy procentowy udział rodzin z dziećmi odnotowano w grupie do 35 roku życia (43,1%), najmniejszy wśród osób najstarszych (6,9%). Taki rozkład jest zrozumiały biorąc pod uwagę fazy rozwoju życia rodzinnego.
- Wśród osób pozostających w związkach małżeńskich najwięcej rodzin z dziećmi pozostaje w grupie osób będących w wieku 46-55 lat (33,6%), natomiast w grupie osób samotnych, dzieci na utrzymaniu w większości (40,5%) mają osoby w wieku do 35 lat.
- Jedynym z nasuwających się tu możliwych komentarzy jest, że być może posiadanie dzieci sprzyja większej mobilizacji na rynku pracy, a osoby bardziej odpowiedzialne podejmują większe starania o zatrudnienie, nawet krótkotrwałe.

Tabela nr 13: Rodziny długotrwale bezrobotnych według liczby dzieci na utrzymaniu.

Wiek	Ogółem	Rodziny bez dzieci na utrzymaniu	Rodziny według liczby dzieci										Przeciętna liczba dzieci
			razem	1	2	3	4	5	6	7	8	13	
W tysiącach													
OGÓLEM	8177	5903	2274	1090	729	314	84	29	12	9	6	1	1,83
w tym:													
35 i mniej	1843	1049	794	400	251	133	24	9	-	2	2	-	1,75
36-45	1784	1101	683	228	254	73	42	10	7	4	4	1	2,15
46-55	3588	2857	731	410	213	72	17	10	5	3	-	-	1,67
56-65	962	896	66	52	11	2	1	-	-	-	-	-	1,27
W procentach													
OGÓLEM	100,0	72,2	100,0	47,9	32,1	13,8	3,7	1,3	0,5	0,4	0,3	0,0	
w tym:													
35 i mniej	100,0	56,9	100,0	50,4	31,6	13,3	3,0	1,1	-	0,3	0,3	-	
36-45	100,0	61,7	100,0	33,4	37,2	19,5	6,2	1,5	1,0	0,6	0,6	0,1	
46-55	100,0	78,6	100,0	56,1	29,1	10,0	2,3	1,4	0,7	0,4	-	-	
56-65	100,0	93,1	100,0	78,8	16,7	3,0	1,5	-	-	-	-	-	

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu. Opracowanie własne

- Ogółem wśród długotrwale bezrobotnych dominują rodziny z jednym dzieckiem na utrzymaniu stanowiąc 47,9% tej grupy badanych. W co trzeciej rodzinie (32,1%) na utrzymaniu pozostaje 2 dzieci, a w co piątej (20%) troje i więcej dzieci, w tym z 3 dzieci – 13,8%. Przeciętna liczba dzieci w rodzinach bezrobotnych powyżej 3 lat wynosi 1,83. (Według danych ze Spisu Powszechnego w 2002 roku we Wrocławiu przeciętna liczba dzieci w rodzinach wynosiła 1,46)
- Najwyższa przeciętna liczba dzieci występuje w grupie osób w wieku 36-45 lat (2,15) oraz w grupie osób do 35 roku życia (1,75). Najmniej dzieci pozostaje na utrzymaniu osób w wieku powyżej 46 lat.
- Najmniejszy procentowy udział rodzin z jednym dzieckiem występuje w grupie 36-45 lat (33,4%). W grupie tej występuje też najwyższy odsetek rodzin z co najmniej 3 dzieci na utrzymaniu (29,4%).
- Na szczególną uwagę zasługują rodziny wielodzietne, w których co najmniej jedno z rodziców pozostaje bez pracy co najmniej 3 lata. Rodziny wielodzietne w ogólnej liczbie badanych rodzin z dziećmi stanowią 20%, z czego 69,0% stanowią rodziny z 3 dzieci, 18,5% z 4 dzieci, 6,4% z 5 dzieci i 6,1% z 6 i więcej dzieci.
- Rodziny wielodzietne stanowią 7,6% ogółu rodzin we Wrocławiu⁶, z czego 6,4% to rodziny, w których co najmniej jedno z rodziców pozostaje bez pracy co najmniej 3 lata. Tu obserwuje się pewną zależność: im więcej dzieci na utrzymaniu tym wzrasta procentowy udział długotrwale bezrobotnych rodzin w stosunku do ogółu rodzin we Wrocławiu. I tak: w rodzinach z 3 dzieci na utrzymaniu procentowy udział rodzin długotrwale bezrobotnych wynosi 5,4%, z 4 dzieci – 9,0%, a z 5 i więcej dzieci – 17,1%. Tak więc w prawie co szóstej rodzinie z 5 dzieci i powyżej we Wrocławiu występuje zjawisko długotrwałego bezrobocia jednego z rodziców, co nie sprzyja prawidłowemu rozwojowi dzieci w tych rodzinach. Współwystępowanie niekorzystnych czynników wpływających na sytuację ekonomiczną rodziny

⁶ Por. m.in. uchwała nr XXXV/2333/05 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 marca 2005 roku.

(wielodzietność i długotrwałe bezrobocie) powoduje drastyczne ograniczenia w zaspokajaniu podstawowych potrzeb jednostki, a przede wszystkim dzieci.

- Posiadanie dzieci na utrzymaniu w zdecydowanej większości deklarują kobiety. Z ogólnej liczby rodzin z dziećmi stanowią one aż 86,2%.
- Dzieci na utrzymaniu głównie mają osoby z wykształceniem podstawowym – 48,3% (kobiety 47,9%, mężczyźni 50,8%), oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 22,1% (kobiety 21,2%, mężczyźni 28,1%). Trzecią pod względem liczebności grupę stanowią osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym 18,5%.
- Poziom wykształcenia w przypadku osób długotrwałe bezrobotnych ma znaczenie dla rozwoju i szans dzieci w rodzinie. Rodzice stanowią kapitał dla swoich dzieci. Biedni i niewykształceni nie są w stanie pomóc im w rozwoju, nie przekazują odpowiednich wzorów, wartości i umiejętności. Ograniczają im tym samym, już na starcie, szanse na lepsze i dostatnie życie.

Obok rodzin wielodzietnych, w niekorzystnej sytuacji znajdują się też rodziny jedynych żywicieli. Samotne wychowywanie dziecka połączone z brakiem podstawowego źródła dochodu jakim jest wynagrodzenie za pracę wpływa na sytuację dziecka w takiej rodzinie.

Tabela nr 14: Rodziny niepełne według liczby dzieci.

Wiek	Ogółem	Rodziny z dziećmi na utrzymaniu ogółem	Rodziny niepełne według liczby dzieci										Przeciętna liczba dzieci
			razem	1	2	3	4	5	6	7	8	13	
W tysiącach													
OGÓLEM	8177	2274	946	509	261	119	39	10	4	2	2	-	1,74
w tym:													
35 i mniej	1843	794	383	216	103	48	12	4	-	-	-	-	1,65
36-45	1784	683	254	102	84	42	20	-	3	1	2	-	2,03
46-55	3588	731	281	166	72	28	7	6	1	1	-	-	1,65
56-65	962	66	28	25	2	1	-	-	-	-	-	-	1,14
W procentach													
OGÓLEM	10,0	41,6	100,0	53,8	27,6	12,6	4,1	1,1	0,6	0,2	0,2	0,0	
w tym:													
35 i mniej	100,0	48,2	100,0	56,4	26,9	12,5	3,1	1,0	-	-	-	-	
36-45	100,0	37,2	100,0	40,2	33,1	16,5	7,9	-	1,2	0,4	0,8	-	
46-55	100,0	38,4	100,0	59,1	25,6	9,9	2,5	2,1	0,4	0,4	-	-	
56-65	100,0	42,4	100,0	89,3	7,1	3,6	-	-	-	-	-	-	

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu. Opracowanie własne

- W ogólnej liczbie długotrwałe bezrobotnych z dziećmi na utrzymaniu 41,6% stanowią rodziny niepełne.
- W większości w rodzinach niepełnych na utrzymaniu pozostaje 1 dziecko (53,8%), rodziny z 2 dziećmi stanowią 27,6%, z 3 i więcej dzieci – 18,6%.
- Wśród samotnych rodziców średnio najwięcej dzieci utrzymują osoby w wieku 36-45 lat (przeciętna liczba dzieci 2,03),
- Samotni rodzice z 3 i więcej dziećmi stanowią 38,7% ogółu rodzin wielodzietnych w badanej grupie rodzin. Sytuacja jest podwójnie niekorzystna. Już sam fakt samotnego rodzicielstwa jest tym czynnikiem, który może wpływać niekorzystnie na jakość życia w tych rodzinach. Połączenie dodatkowych czynników: wielodzietność i długotrwałe bezrobocie powoduje, że są to rodziny wykluczone na wielu płaszczyznach. Świadczenia społeczne, jakie otrzymują te rodziny nie są na tyle

wystarczające by mogły zaspokoić podstawowe potrzeby przynajmniej na poziomie minimum. Jest to grupa rodzin, która szczególnie wymaga wsparcia przede wszystkim w powrocie na rynek pracy, co w znacznym stopniu przyczyniłoby się do poprawy ich ogólnej sytuacji życiowej.

- Pomoc w powrocie na rynek pracy i ekonomiczne usamodzielnienie się wielodzietnych rodzin niepełnych jest możliwy, bowiem wiek, w którym znajdują się rodzice sprzyja integracji zawodowej. 3/4 wielodzietnych rodzin niepełnych stanowią osoby w wieku do 45 lat, z czego prawie co druga (48,5%) ma nie więcej niż 35 lat. Są to więc osoby stosunkowo młode, by móc uczestniczyć w rynku pracy. Nie znamy co prawda wieku dzieci w tych rodzinach, ale biorąc pod uwagę obiektywne czynniki istnieje szansa na samodzielność ekonomiczną, oczywiście przy odpowiednim wsparciu motywacyjnym.

WNIOSKI

1. Bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy we Wrocławiu powyżej 3 lat to głównie osoby w wieku 45-54 lat, z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, pozostający poza oficjalnym rynkiem pracy od co najmniej 5 lat, uprzednio pracujący najczęściej jako pracownicy przy pracach prostych oraz robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy.
2. Można więc powiedzieć, że statystycznie są to osoby, których sytuacja na rynku pracy biorąc pod uwagę obiektywne czynniki nie sprzyja integracji zawodowej.
3. Można przypuszczać, że osoby te nie posiadają umiejętności adaptacyjnych do nowych, szybko zmieniających się warunków na rynku pracy. Brak umiejętności wykorzystywania szansy, otwarcia na zmianę kwalifikacji oraz obawa przed podjęciem ryzyka to jak się wydaje główne przeszkody w ponownym zaistnieniu na rynku pracy.
4. Pośrednio można też przypuszczać ich obecna sytuacja zawodowa wynika z braku dostatecznych rozwiązań w systemie urzędów pracy. Brak środków na aktywne formy pomocy bezrobotnym w ciągu ostatnich 16 lat, ukierunkowanie urzędów na pomoc osobom aktywnym (młodym, z kwalifikacjami oraz wykazujących własną aktywność np. poprzez stały kontakt z pośrednictwem pracy) nie sprzyjało integracji zawodowej osób zagubionych w rzeczywistości społecznej. Wielu badanych bezrobotnych posiada konkretne przygotowanie zawodowe i doświadczenie zawodowe. Podjęcie aktywnych działań ze strony urzędu pracy przy niewielkich nakładach inwestycyjnych (np. szkolenie zawodowe podnoszące już posiadane kwalifikacje) mogło wpłynąć na usamodzielnienie jednostki. Pozostawienie jej samej sobie z własnymi problemami na otwartym rynku pracy spowodowało, że co czwarty bezrobotny jest zarejestrowany powyżej 3 lat.
5. Konieczne jest podjęcie współpracy różnych instytucji w ramach pomocy tym osobom w powrocie na rynek pracy (41% wśród badanych to osoby w wieku 18-44 lat). Wydaje się, że oferta pracy nie rozwiąże problemu. Przy lepszej koniunkturze na rynku pracy, zatrudnienie znajdują osoby młodsze, lepiej wykształcone, których przerwa w zatrudnieniu jest krótka. Osoby te, bez zatrudnienia wspieranego w różnych formach zdaje się, że nie mają szans na otwartym rynku pracy. Zamierzonym rezultatem programów pomocowych nie może być jedynie zdobycie etatu, ale stabilne, długotrwałe członkostwo w sile roboczej.
6. **Prawdziwe bezrobocie nie dotyczy osób ubiegających się o zatrudnienie i spotykających się z odmową, dotyczy osób, które utraciły ambicje lub nadzieję na przynależność do siły roboczej.**

CZĘŚĆ II

BEZROBOTNI ŚWIADCZENIOBIORCY POMOCY SPOŁECZNEJ

Badana zbiorowość to osoby bezrobotne korzystające z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, klienci Punktu Obsługi Bezrobotnych⁷ dla Zespołu Terenowej Pracy Socjalnej Nr VII i VIII (Dzielnica Wrocław-Śródmieście). Wyodrębniona grupa to osoby, które co najmniej 1 raz zgłosiły się do POB w pierwszym półroczu 2005 roku i które deklarowały chęć podjęcia pracy. Badana grupa nie jest reprezentatywna. Na jej podstawie nie można mówić o wszystkich bezrobotnych świadczeniobiorcach pomocy społecznej we Wrocławiu. Daje jednak pogłębiony obraz sytuacji zawodowej i możliwości klientów w ekonomicznym usamodzielnieniu się.

Analizy tej grupy bezrobotnych należy traktować jako pewne uzupełnienie informacji przedstawionych w pierwszej części opracowania dotyczących bezrobotnych powyżej 3 lat, dają pełniejszy obraz faktycznych zachowań głównych aktorów na rynku pracy

Badana zbiorowość liczyła 600 osób, z czego 46,3% stanowiły kobiety. Analizy dokonano na podstawie posiadanej dokumentacji.

Tabela nr 15: Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej według wieku.

Wiek	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni		% udział kobiet
	N	%	N	%	N	%	
18-25	54	9,0	31	11,1	23	7,1	57,0
25-30	37	6,2	20	7,2	17	5,3	54,1
31-35	37	6,2	23	8,3	14	4,3	62,2
36-40	55	9,2	30	10,8	25	7,8	54,5
41-45	75	12,5	35	12,6	40	12,4	46,7
46-50	148	24,6	71	25,5	77	23,9	48,0
51-55	133	22,1	50	18,0	83	25,8	37,6
56-	61	10,2	18	6,5	43	13,4	29,5
Ogółem	600	100	278	100	322	100	

- Najliczniejszą kategorię stanowią osoby w wieku 46-50 lat stanowiąc 24,6% ogółu badanych osób. Wśród kobiet również ta kategoria wiekowa jest dominującą, natomiast mężczyźni to głównie osoby w wieku 51-55 lat. Ogólnie osoby powyżej 45 roku życia stanowią ponad połowę badanej zbiorowości – 56,9% (kobiety - 50%, mężczyźni – 63,1%).
- Osoby w wieku 41-45 lat stanowią trzecią pod względem liczebności grupę, osiągając poziom 12,5% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych w POB.

⁷ Punkty Obsługi Bezrobotnych działają w ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w porozumieniu z Powiatowym Urzędem Pracy we Wrocławiu. Powstały w celu świadczenia kompleksowej pomocy bezrobotnym świadczeniobiorcom pomocy społecznej (informacje o rynku pracy, metody i formy poszukiwania pracy, pośrednictwo pracy, doradztwo zawodowe).

- Najmniej licznie reprezentowane są osoby w wieku 25-30 i 31-35 lat stanowiąc po 6,2% ogółu.

Z przedstawionej analizy wynika, że zdecydowana większość klientów POB, to osoby w wieku „nieatrakcyjnym” na rynku pracy z punktu widzenia pracodawców.

Tabela nr 16: Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej według wykształcenia.

Wykształcenie	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni		% udział kobiet
	N	%	N	%	N	%	
Podstawowe*	321	53,5	163	58,6	158	49,1	50,8
Zasadnicze zawodowe	202	33,7	74	26,6	128	39,7	36,6
Średnie ogólne	23	3,8	15	5,4	8	2,5	65,2
Średnie zawodowe	44	7,3	18	6,5	26	8,1	40,9
Policealne	6	1,0	6	2,2	0	0,0	100,0
Wyższe	4	0,7	2	0,7	2	0,6	50,0
Ogółem	600	100	278	100	322	100	

*w tym gimnazjum i nieukończone podstawowe

- Ponad połowa (53,5%) świadczeniobiorców pomocy społecznej to osoby z wykształceniem podstawowym (kobiety 58,6%, mężczyźni 49,1%),
- Co trzecia osoba posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe (kobiety 26,6%, mężczyźni 39,7%),
- Tylko 12,8% osób posiada wykształcenie co najmniej średnie, w tym 0,7% wykształcenie wyższe.
- Mężczyźni częściej niż kobiety posiadają konkretne umiejętności zawodowe (48,4%) zdobyte głównie na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej (kobiety – 36,0%).

Ogólnego obrazu bezrobotnych świadczeniobiorców pomocy społecznej nie zmienia też analiza poziomu wykształcenia ze względu na wiek. Analiza ta ujawnia nam jednak specyfikę tej grupy osób pozostających bez pracy.

Tabela nr 17: Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej według wieku, płci i wykształcenia.

Wykształcenie	Ogółem		Wiek							
			18-30		31-40		41-50		51-	
	N	%	K	M	K	M	K	M	K	M
Podstawowe*	321	53,5	68,6	75,0	54,7	56,4	55,7	44,4	58,8	42,8
Zasadnicze zawodowe	202	33,7	21,5	17,5	39,6	41,0	26,4	47,9	20,6	38,9
Średnie ogólne	23	3,8	2,0	0,0	3,8	2,6	7,5	1,7	5,9	4,0
Średnie zawodowe	44	7,3	5,9	7,5	0,0	0,0	7,5	6,0	10,3	12,7
Policealne	6	1,0	2,0	0,0	1,9	0,0	1,0	0,0	4,4	0,0
Wyższe	4	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	0,0	0,0	1,6
Ogółem	600	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*w tym gimnazjum i niepełne podstawowe

- W każdej grupie wiekowej dominują osoby z wykształceniem podstawowym, jednak udział procentowy w poszczególnych grupach wiekowych jest zróżnicowany ze

względu na wiek. Osoby najmłodsze, do 30 roku życia charakteryzują się najwyższym udziałem osób z wykształceniem podstawowym, zarówno kobiety jak i mężczyźni stanowią odpowiednio 68,6% i 75,0%. Niekorzystnie w tej grupie przedstawia się sytuacja mężczyzn.

- Kobiety z wykształceniem podstawowym w każdej grupie wiekowej stanowią ponad 50%, przy czym najwyższy udział procentowy (poza grupą najmłodszą) występuje w grupie kobiet najstarszych po 51 roku życia.
- W najlepszej sytuacji na rynku pracy biorąc pod uwagę poziom zdobytych kwalifikacji zawodowych mają mężczyźni w wieku powyżej 51 lat oraz 41-50 lat. W tych grupach wiekowych występuje najwyższy procentowy udział osób z wykształceniem wyższym niż podstawowe, przede wszystkim zasadniczym zawodowym.
- Wyodrębnia się tu jedna zależność: im bezrobotni młodsi, tym niższy ich poziom wykształcenia. Wraz z wiekiem wzrasta procentowy udział osób posiadających wykształcenie co najmniej zawodowe.

Wykształcenie jest tym czynnikiem, który w sposób znaczący wpływa na szanse na rynku pracy. Im wykształcenie wyższe, tym większe prawdopodobieństwo aktywnego uczestnictwa w zasobach pracy. Jest to jedna z najlepiej udokumentowanych zależności występujących na rynku pracy. Osoby gorzej wykształcone częściej tracą pracę i rzadziej ją też podejmują.

- 306 osób tj. 51% posiada konkretny wyuczony zawód, z czego 16,3% (50 osób) to osoby przyuczone do zawodu – OHP, kursy zawodowe, przyuczenie w miejscu pracy itp.
- Badani reprezentowali zawody bardzo zróżnicowane. Kobiety najczęściej reprezentowały zawody: sprzedawca (16), krawcowa-szwaczka (14), kucharz-garmażer (11), sanitariusz (8), technik ekonomista (6), introligator, dziewiarz maszynowy, ekspedient pocztowy itp. Kobiety posiadają też umiejętności zawodowe, które na obecnym rynku pracy uważane są za typowo męskie, np.: elektromonter (4), elektromechanik (2), tokarz (3), technik mechanik (2). Znalezienie pracy w tych przypadkach w zawodzie wyuczonym jest praktycznie niemożliwe.
- Zawody wyuczone przez mężczyzn to przede wszystkim: ślusarz (20), tokarz (8), technik mechanik (8), mechanik samochodowy (10), elektromechanik (8), elektromonter (7), elektryk (3), kierowca-mechanik (6), mechanik maszyn i urządzeń (5), murarz-tylnik (9), stolarz (6), frezer, sanitariusz, piekarz, malarz budowlany.

Zawody, które reprezentowały kobiety i mężczyźni zaliczane są do sektora usług prostych, w którym występuje największa rotacja zatrudnienia i niestabilność czasowa pracy.

Obok oficjalnego poziomu wykształcenia zawodowego bardzo ważne są umiejętności zawodowe zdobyte podczas wykonywania zadań na konkretnym stanowisku pracy. Rodzaj dotychczas wykonywanej pracy wyznacza bezrobotnym obszar, w którym mogą się poruszać w procesie poszukiwania zatrudnienia.

Analizie poddane zostały również zawody, w jakich pracowali bezrobotni bezpośrednio przed utratą pracy, czyli prace wykonywane w ostatnim zakładzie pracy. W analizie uwzględniono jedynie te osoby, które miały doświadczenia zawodowe w latach 1990-2005, a więc w okresie przemian gospodarczych i na rynku pracy.

- Prace jakie najczęściej wykonywały kobiety to: sprzątanie (40), sprzedawca (25), pomoc kuchenna (22), dozorca (20), salowa (16), pracownik gospodarczy (6), pracownik produkcyjny (5), ochrona mienia (5), działalność gospodarcza (5), pakowacz (4), pracownik pomocniczy (4), szwaczka (4).
- Prace, jakie najczęściej wykonywali panowie to: pracownik ogólnobudowlany (33), kierowca (22), pracownik pomocniczy (14), ochrona mienia (12), pomocnicy (10) działalność gospodarcza (9), ślusarz (8), elektryk (7). Pozostałe osoby pracowały w jednostkowych specjalnościach, najczęściej w zawodach budowlanych (w sumie 11 różnych specjalności w budownictwie). Niektóre jednak prace w sektorze budownictwa wymagają dużego doświadczenia zawodowego i specjalizacji jak np. dekarz, cieśla. Tych jednak występowało zdecydowanie mniej, jedynie w jednostkowych przypadkach.

Podobnie jak przy analizie zawodów wyuczonych, dominują tu prace zaliczane przede wszystkim do sektora usług prostych oraz jeśli chodzi o mężczyzn do sektora gospodarki – budownictwa. Budownictwo jest również zaliczane, obok przemysłu, do sektora, w którym odnotowuje się największe odpływy do bezrobocia. Sektor ten charakteryzuje się niestabilnością zatrudnienia z uwagi na między innymi sezonowość pracy.

Klienci POB należą więc w zdecydowanej większości do grupy osób bezrobotnych, która ma najmniejsze szanse na ponowne zatrudnienie, a długość poszukiwania zatrudnienia nie sprzyja ich integracji na rynku pracy. Choć z drugiej strony, analizując oferty pracy (por. część I) występuje zapotrzebowanie na wrocławskim rynku pracy na umiejętności zawodowe reprezentowane przez badaną grupę bezrobotnych. Niechęć do podejmowania pracy oficjalnej nie wynika raczej z jej braku (przynajmniej w ostatnim okresie), ale przede wszystkim wynika z przyjętego stylu życia przez tę grupę osób. Świadczenia społeczne stają się dla nich alternatywnym, stałym źródłem utrzymania, a ewentualne wynagrodzenie za pracę może tylko stanowić przeszkodę w uzyskaniu różnorodnych świadczeń (np. wzrost dochodu w rodzinie na osobę ogranicza dostęp do dodatku mieszkaniowego). Przy poziomie minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w kraju i przy poziomie oferowanych zarobków w niektórych działach gospodarki (np. dozór czy sprzątanie) ludziom nie opłaca się podejmować pracy. Analizując koszty podjęcia zatrudnienia (np. konieczność dojazdu do pracy lub utratę dodatkowych świadczeń) wybierają drogę łatwiejszą, z dochodami niewiele mniejszymi (po odliczeniu kosztów) ze świadczeń społecznych. Przedstawiony tu komentarz dotyczy osób, które nie mają obiektywnych ograniczeń w podjęciu stałej pracy np. z tytułu wieku, stanu zdrowia, wielodzietności, czy też potrzeby macierzyństwa w pierwszym okresie życia dziecka.

Analizy dotyczące aktywności zawodowej badanej grupy bezrobotnych biorąc pod uwagę rok ostatniej, podjętej na legalnym rynku pracy (praca potwierdzona świadectwem pracy lub umową) dają obraz, jak specyficzna jest to grupa, ale i raczej utwierdzają w przekonaniu, że przedstawiony wyżej komentarz jest trafny co do oceny. Czas pozostawania poza oficjalnym rynkiem pracy w sposób znaczący wpływa na szanse powrotu lub zaistnienia na rynku pracy

Tabela nr 18: Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej według wieku i roku zakończenia ostatniej pracy.

Rok ostatniej pracy	Ogółem		Wiek							
			18-30		31-40		41-50		51-	
	N	%	K	M	K	M	K	M	K	M
Przed 1989	44	8,5	0,0	0,0	0,0	0,0	10,0	12,6	12,7	9,6
1990-1997	132	25,4	10,0	0,0	29,5	29,7	30,0	17,1	31,7	29,6
1998-1999	106	20,4	25,0	20,0	9,1	16,2	20,0	22,5	17,5	24,8
2000-2002	129	24,8	25,0	30,0	20,5	27,0	27,0	28,8	20,6	21,6
2003	49	9,4	15,0	20,0	15,9	10,8	7,0	9,0	6,3	8,0
2004	49	9,4	20,0	20,0	25,0	16,2	5,0	7,2	7,9	4,8
2005	11	2,1	5,0	10,0	0,0	0,0	1,0	2,7	3,2	1,6
Ogółem	520	100	100	100	100	100	100	100	100	100

- Wśród ogółu badanych 86,7% deklaruowało posiadanie konkretnych umiejętności zawodowych potwierdzonych odpowiednim zaświadczeniem.
- Ogółem w badanej grupie dominują bezrobotni pozostający bez oficjalnej pracy od co najmniej 3 lat stanowiąc 79,1% osób posiadających jakiegokolwiek doświadczenie zawodowe. Prawie 4 osoby na 5 pozostaje bardzo długo poza oficjalnym rynkiem pracy, z czego najczęściej ponad 8 lat. Wiele z tych osób wycofało się z rynku pracy w wieku najwyższej mobilności zawodowej.
- Co jedenasta osoba nie potrafi udokumentować stażu pracy w okresie ostatnich 16 lat. Głównie są to osoby w wieku powyżej 41 lat. Wycofując się z oficjalnego rynku pracy osoby te miały co najmniej 25 lat.
- W każdej grupie wiekowej powyżej 31 lat, zarówno kobiety jak i mężczyźni, pozostają bez oficjalnej pracy powyżej 8 lat z wyjątkiem mężczyzn w wieku 41-50 lat, którzy najczęściej oficjalną pracę kończyli w okresie 2000-2002.
- Niepokoić może fakt chronicznego bezrobocia wśród osób młodych. Nie nabyli oni dotychczas kultury pracy, nie podejmują więc starań o przyszłość, zadawalając się dniem dzisiejszym.

Na obecnym rynku pracy uzyskanie zatrudnienia jest bardzo trudne. Od 2000r. wzrasta przeciętny czas poszukiwania zatrudnienia osiągając w 2003 r. 16,2 miesiąca⁸. Nie występuje też gwarancja stabilności pracy. Analizy dotyczące stażu pracy u ostatniego pracodawcy są z jednej strony odzwierciedleniem ogólnych tendencji na rynku pracy, ale też obrazują i charakteryzują badanych bezrobotnych jako potencjalnych pracowników.

- Procentowy udział osób bezrobotnych w poszczególnych przedziałach stażu pracy u ostatniego pracodawcy przedstawia się następująco: staż do 3 m-cy – 33,8%; 4 – 6 m-cy – 11,8%; 7 – 12 m-cy – 14,9%; 1 – 2 lata – 11,1%; 2 – 3 lata – 6,7%; 3 – 5 lat – 5,5%; 5 – 10 lat – 11,8; ponad 10 lat – 4,6%.
- W badanej grupie dominują osoby ze stażem do 3 miesięcy, a nielicznie reprezentowane są osoby ze stażem u ostatniego pracodawcy ponad 10 lat. W sumie ponad połowa tej grupy badanych (60,5%) nie zdobyła stabilnej pracy w postaci zatrudnienia ponad 12 miesięcy u ostatniego pracodawcy.

⁷ por. Raport Ministerstwa Gospodarki i Pracy „Zatrudnienie w Polsce 2005”. /www..mgip.gov.pl/ s.28

- Procentowy rozkład nie ulega zmianie przy analizie roku ostatniej pracy i stażu w ostatnim miejscu pracy. Najwyższy procentowy udział pracy krótkiej, do 3 miesięcy występuje w grupie osób, które w 2005 r. zakończyły ostatnią pracę (72,7%), oraz w grupie osób kończących pracę w 2003 r. (42,9%). W pozostałych przypadkach procentowy udział mieści się w granicach 30%.

Staż pracy jest czynnikiem potencjalnie zwiększającym szanse na rynku pracy. Wiąże się to z większym doświadczeniem traktowanym jako nabieranie wprawy i umiejętności przy wykonywaniu czynności na danym stanowisku. Doświadczenie, którego nabiera się wraz z dłuższym stażem pracy jest cennym elementem kwalifikacji wymaganym przy podejmowaniu obowiązków zawodowych. Staż, obok wykształcenia, wieku i długości pozostawania bez pracy obrazuje również umiejętności przystosowania się do nowych warunków i wymagań pracodawców.

Tabela nr 19: Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej według wieku, płci i stażu pracy w latach 1990-2005.

Wiek			Staż pracy w latach 1990-2005									
			0	1-3 mc	4-6 mc	7-12 m	1-2	2-3	3-5	5-10	10 -	
	N	%	%									
18-25												
kobiety	31	100	77,4	6,5	0,0	6,5	6,5	3,2	0,0	0,0	0,0	
mężczyźni	23	100	60,9	21,7	8,7	4,3	0,0	0,0	4,3	0,0	0,0	
26-30												
kobiety	20	100	35,0	15,0	10,0	0,0	10,0	5,0	15,0	10,0	0,0	
mężczyźni	17	100	35,3	0,0	17,6	5,9	17,6	11,8	11,8	0,0	0,0	
31-35												
kobiety	23	100	26,1	4,3	4,3	4,3	8,7	13,1	4,3	21,7	13,1	
mężczyźni	14	100	0,0	0,0	7,1	14,3	0,0	28,6	21,4	21,4	7,1	
36-40												
kobiety	30	100	10,0	3,3	0,0	0,0	6,7	10,0	26,7	33,3	10,0	
mężczyźni	25	100	8,0	4,0	4,0	8,0	8,0	4,0	12,0	36,0	16,0	
41-45												
kobiety	35	100	11,4	0,0	2,9	2,9	11,4	14,3	17,1	17,1	22,9	
mężczyźni	40	100	17,5	0,0	5,0	7,5	12,5	5,0	10,0	30,0	12,5	
46-50												
kobiety	71	100	16,9	4,2	0,0	1,4	9,9	14,1	11,3	25,3	16,9	
mężczyźni	77	100	16,9	1,3	3,9	2,6	12,9	12,9	15,6	19,5	14,3	
51-55												
kobiety	50	100	16,0	0,0	4,0	2,0	6,0	12,0	10,0	30,0	20,0	
mężczyźni	83	100	10,8	2,4	3,6	9,6	9,6	9,6	20,5	28,9	4,8	
56-												
kobiety	18	100	27,8	0,0	5,6	11,1	16,7	16,7	5,6	11,1	5,6	
mężczyźni	43	100	9,3	7,0	7,0	9,3	9,3	9,3	14,0	27,9	7,0	
Ogółem												
kobiety	278	100	24,8	3,6	2,5	2,9	9,0	11,5	11,5	20,9	13,3	
mężczyźni	322	100	17,1	3,7	5,6	7,1	9,9	9,6	14,9	23,3	8,7	

Analizie poddano staż pracy w latach 1990-2005, a więc w okresie przekształceń na rynku pracy. Okres ten charakteryzuje się zmianą dotychczasowych uwarunkowań i wymagań jeśli chodzi o wykształcenie i umiejętności zawodowe. Zmiana w gospodarce powoduje konieczność dostosowania się jednostek do wymogów. Umiejętność adaptacji do nowych warunków odzwierciedla staż pracy w tym okresie.

- W badanej grupie kobiet ogółem dominują panie, które nie posiadają żadnego udokumentowanego okresu zatrudnienia (24,8%), a więc co 4 kobieta z różnych

przyczyn, wynikających z cyklu i faz życia, nie może potwierdzić swojego doświadczenia zawodowego w okresie ostatnich 16 lat. Mężczyźni ogółem w większości legitymują się stażem pracy między 5 a 10 lat.

- Osoby najmłodsze do 24 roku życia w zdecydowanej większości nie posiadają udokumentowanego doświadczenia zawodowego, zarówno kobiety (77,4%), jak i mężczyźni (60,9%). Kobiety tej kategorii wiekowej, jeśli już pracowały, to ich staż pracy był krótki, maksymalnie do 2 lat. Mężczyźni częściej podejmowali zatrudnienie, jednak ich staż w większości ograniczał się do 3 m-cy.
- Kobiety bez stażu pracy dominują w przedziałach wiekowych 26-30, 31-35, i powyżej 35 lat. Najdłuższym stażem pracy, powyżej 10 lat legitymują się panie w wieku 41-45 lat, staż pracy w granicach 5-10 lat posiadają kobiety w wieku 36-40, 46-55.
- Mężczyźni do 30 roku życia większości nie posiadają udokumentowanego stażu pracy, natomiast w pozostałych grupach wiekowych ich staż pracy to głównie 5-10 lat z wyjątkiem mężczyzn w wieku 31-35, gdzie staż pracy wynosi 2-3 lata.

Staż pracy w analizowanym okresie badani najczęściej potwierdzali zatrudnieniem u jednego pracodawcy. Co trzecia kobieta i co piąty mężczyzna po utracie pracy nie powrócili już do zatrudnienia na legalnym rynku pracy. Świadczyć to może o ich małej mobilności w poszukiwaniu wolnych miejsc pracy lub o dobrowolnym wycofaniu się, po pierwszych niepowodzeniach. Tylko nieliczni z nich, głównie kobiety w wieku 56-65 oraz mężczyźni w wieku 51-55 lat mogą wykazać zatrudnienie u więcej niż 3 pracodawców.

Tabela nr 20: Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej według wieku i liczby zakładów pracy w latach 1990-2005

Wiek	% udział uprzednio pracujących w ogólnej liczbie bezrobotnych		Liczba zakładów pracy											
			1		2		3		4		5		6 i więcej	
			K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
	K	M	W procentach											
18-25	22,6	39,1	71,4	55,6	14,3	33,3	14,3	11,1	-	-	-	-	-	-
26-30	65,0	64,7	38,4	9,1	23,1	9,1	7,7	36,4	-	45,4	23,1	-	7,7	-
31-35	73,9	100,0	35,3	7,1	11,8	14,3	23,5	14,3	11,8	21,4	11,8	28,6	5,8	14,3
36-40	90,0	92,0	40,7	21,7	14,8	17,4	3,7	13,0	11,1	17,4	11,1	4,3	18,5	26,1
41-45	88,6	82,5	35,5	9,1	22,6	24,2	12,9	21,2	12,9	6,1	12,9	21,2	3,2	18,2
46-50	83,1	83,1	35,6	10,9	25,4	18,8	11,9	14,1	11,9	21,9	8,5	10,9	6,7	23,4
51-55	84,0	88,2	23,8	18,9	19,0	20,3	19,0	12,2	11,9	13,5	14,3	9,4	11,9	25,7
56-65	72,2	90,7	23,1	38,5	23,1	18,7	7,6	10,3	23,1	7,7	-	5,1	23,1	25,6
razem	75,2	82,9	34,4	19,1	20,6	18,7	12,9	14,6	11,5	15,4	11,0	10,5	9,6	21,7

W najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy są osoby młode, absolwenci różnych szkół (w tym przede wszystkim o najniższym poziomie). W badaniach potwierdzających ich niekorzystne położenie⁹ zwraca się uwagę na ich braki w praktycznym przygotowaniu do pracy, ale również na brak ukształtowanych cech charakteru pożądanych na rynku pracy: sumienność, pracowitość, uczciwość.

- Najmłodszy świadczeniobiorcy pomocy społecznej do 30 roku życia charakteryzują się najniższą aktywnością zawodową. Tylko 22,6% kobiet i 39,1% mężczyzn w wieku 18-25 lat oraz 65,0% kobiet i 64,7% mężczyzn w wieku 26-30 lat posiada

⁹ Np. „Rynek pracy aglomeracji wrocławskiej. Stan i perspektywy” za: Gazeta Wyborcza Wrocław, 23 stycznia 2006r.

jakiegokolwiek doświadczenie zawodowe. Bardziej mobilni w poszukiwaniu i podejmowaniu zatrudnienia w tej grupie wiekowej byli mężczyźni w wieku 26-30 lat. W większości posiadają udokumentowany staż u 4 pracodawców.

- Kobiety we wszystkich grupach wiekowych w większości swoje doświadczenia zawodowe zdobywały tylko w 1 zakładzie pracy. Najbardziej aktywne i mobilne były kobiety najstarsze, powyżej 51 roku życia.
- Najwyższą aktywnością na rynku pracy mogą się wykazać mężczyźni w wieku 36-40, 46-50, 51-55 lat, najniższą w wieku 18-25, 41-45 oraz powyżej 56 lat.

Czas pozostawania poza oficjalnym rynkiem pracy nie jest jednoznaczny z okresem rejestracji w urzędzie pracy. 68,2% z ogółu badanych w statystykach urzędu pracy pozostaje od co najmniej 2 lat, z czego 21,5% od 2 lat, 20,8% od 3, 18,8% od 4, 17,1% od 5 oraz 21,8% oficjalnie bezrobotnymi są od co najmniej 6 lat. Zgodnie z obowiązującą definicją są to więc osoby długotrwale bezrobotne, w większości chronicznie. Dla 44,3% badanych data rejestracji w urzędzie jest pierwszą rejestracją. Pozostali, z różnych przyczyn, kilkakrotnie dokonywali tego obowiązku. Średnio w tej grupie badanych, powtórne rejestracje wynosiły 2,8. Przyczyny wykreślenie z ewidencji bezrobotnych to: nie zgłoszenie się do urzędu pracy w wyznaczonym terminie lub na wezwanie (50,8%), podjęcie pracy (34,4%) oraz dobrowolna rezygnacja z rejestracji (14,8%). W większości były to przyczyny inne, niż zatrudnienie.

W procesie poszukiwania pracy bardzo ważna jest własna aktywność na rynku pracy. Znajomość lokalnych instytucji i form poszukiwania pracy, umiejętność korzystania z przysługujących praw i umiejętność przetwarzania informacji (np. czytanie i interpretacja ogłoszeń o pracy) są tymi czynnikami, które w znacznym stopniu wpływają na szanse zaistnienia w zatrudnieniu. Rodzaj podejmowanych działań w celu znalezienia pracy wpływa na szanse jej podjęcia. Jednym z rodzaju działań jest korzystanie z usług pośrednictwa pracy urzędów pracy.

- Z usług pośrednictwa pracy Powiatowego Urzędu Pracy we Wrocławiu nie korzysta ponad połowa (53,7%) badanych świadczeniobiorców pomocy społecznej.
- 46,3% wśród badanych co najmniej 1 raz pytało o pracę, z czego 1 raz – 34,2%; 2 razy – 19,9%; 3 razy – 11,4%; 4 razy – 8,2%; 5 i więcej – 27,4%.
- W poszczególnych grupach wiekowych najmniej aktywne w poszukiwaniu pracy poprzez urząd pracy są osoby najstarsze 56-65 lat oraz najmłodsze 18-25 lat (ponad połowa osób – odpowiednio 62,3% i 55,5% tych grup wiekowych nie korzystała z usług pośrednictwa pracy).
- Wśród kobiet najbardziej aktywne w tym zakresie są osoby w wieku 36-40 lat (średnia wizyt w urzędzie 3,1), oraz w wieku 26-30 (średnia wizyt 2,7). Najmniej aktywne są kobiety w wieku 56-65 lat (średnia wizyt 0,8) oraz 41-45 lat (średnia wizyt 1,5).
- Wśród mężczyzn najbardziej aktywni w kontaktach z urzędem pracy są panowie w wieku 41-45 lat (średnia wizyt 3,0) oraz w wieku 46-50 lat (średnia wizyt 2,8). Najmniej aktywni są panowie w wieku powyżej 51 lat (średnia wizyt 1,7).
- Aktywność własna w zakresie kontaktów z urzędem pracy w zakresie poszukiwania pracy jest bardzo mała biorąc pod uwagę rok ostatniej wizyty. W 2005 roku z usług pośrednictwa pracy skorzystało tylko 127 osób, tj 39,8% ogółu badanych poszukujących pracy za pośrednictwem urzędu. Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej nie korzystają więc w pełni z podstawowej instytucji na rynku pracy jaką jest urząd pracy. Trudno powiedzieć jaka jest przyczyna tego stanu rzeczy. Większość, jak wynika z indywidualnych rozmów, nie wie, że jest taka instytucja jak pośrednictwo pracy, inni nie wierzą w możliwość zatrudnienia poprzez urząd,

a jeszcze inni nie kontaktują się z urzędem, by nie otrzymywać ofert pracy (np. duża grupa dłużników alimentacyjnych).

Udział w podnoszeniu poziomu własnych kwalifikacji poprzez uczestnictwo w szkoleniach zawodowych to też rodzaj swoistej aktywności własnej badanych. Świadomość własnych ograniczeń i chęć zwiększenia szans na samodzielność ekonomiczną to główne przyczyny podejmowania działań w zakresie doksztalcania. Tylko 6,7% ogółu badanych zwiększyło swoje umiejętności zawodowe poprzez udział w szkoleniach organizowanych przez urząd pracy (w okresie 1999-2005r.), z czego mężczyźni stanowią 52,5%. Kobiety najczęściej kończyły szkolenia związane z działalnością handlową (obsługa komputera, kasy fiskalne, obsługa klienta), mężczyźni natomiast kończyli szkolenia związane z uprawnieniami do obsługi urządzeń energetycznych czy w zakresie spawania nowoczesnymi metodami. Ocena skuteczności tych szkoleń nie może być tu dokonana, można jedynie stwierdzić, że nie przyczyniły się one do uzyskania stabilnego zatrudnienia przez uczestników szkoleń.

Sytuacja zawodowa bezrobotnych świadczeniobiorców pomocy społecznej biorąc pod uwagę wcześniejsze analizy wygląda bardzo pesymistycznie. Niepokojący ze społecznego punktu widzenia jest brak aktywności zawodowej osób najmłodszych. Osoby te całkowicie pozbawione są ambicji funkcjonowania na legalnym rynku pracy. Bardzo wcześnie zakończyli edukację, coraz częściej na poziomie gimnazjum. Nie podejmują żadnych starań o zwiększenie swojego poziomu wykształcenia poprzez naukę w szkołach średnich, szkoleniach zawodowych. Zadawalają się świadczeniami społecznymi oraz pracą „na czarno”. Dochody te wzajemnie się uzupełniają. Brak jest racjonalnego wytłumaczenia dlaczego ludzie młodzi, w pełni sił i możliwości świadomie ograniczają sobie przyszłość stając się potencjalnymi klientami pomocy społecznej do końca życia? Trudno jest ten stan zdiagnozować na podstawie posiadanych danych. U osób tych utrwała się kultura pracy doraźnej, sporadycznej „na czarno”.

Obecny rynek pracy wymaga mobilności, umiejętności adaptacyjnych do szybko zmieniających się warunków na rynku pracy. Nabywanie nowych doświadczeń zawodowych, uczenie się nowych zawodów i dokonanie wyboru pewnej specjalizacji w przypadku osób z najniższym poziomem wykształcenia (a taki dominuje wśród klientów pomocy społecznej) wydaje się być warunkiem w miarę stabilnego uczestnictwa w zatrudnieniu.

Na aktywność zawodową wpływa wiele czynników: wiek, wykształcenie, posiadane doświadczenia zawodowe. Niewątpliwie sytuacja rodzinna, w tym posiadanie dzieci ma wpływ na zachowania na rynku pracy. Znana jest ogólnie postawa pracodawców co do zatrudniania kobiet, szczególnie posiadających małe dzieci. W tym przypadku liczba i wiek dzieci określa szanse ich matek na zatrudnienie.

Tabela nr 21: Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej ze względu na faktyczny stan cywilny.

Stan cywilny	Ogółem		Wiek															
			18-25		26-30		31-35		36-40		41-45		46-50		51-55		56-65	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M		
	N	%	W procentach															
Panna/ kawaler	207	34,5	93,5	82,6	60,0	88,2	34,8	42,9	30,0	24,0	17,1	35,0	18,3	28,6	10,0	37,3	11,1	23,3
Rozwiedziony/a	187	31,2	-	-	5,0	-	17,4	7,1	30,0	52,0	20,0	27,5	40,8	40,2	40,0	38,6	38,9	51,2
Wdowiec/a	27	4,5	-	-	-	-	-	-	3,3	-	11,4	2,5	8,5	1,3	12,0	3,6	16,7	4,6
Żonaty/ zameżna	179	29,8	6,5	17,4	35,0	11,8	47,8	50,0	36,7	24,0	51,4	35,0	32,4	29,9	38,0	20,5	32,3	20,9
Razem	600	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

- cechą charakterystyczną bezrobotnych świadczeniobiorców pomocy społecznej jest mały udział osób pozostających w związkach małżeńskich. Ponad 70% z ogółu badanych z różnych przyczyn deklaruje stan cywilny wolny w tym głównie osoby w wieku 18-30 lat.
- Mężczyźni w większym stopniu niż kobiety są rozwiedzeni, natomiast kobiety w większym stopniu pozostają w związkach małżeńskich.

Tabela nr: 22 Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej ze względu na stan cywilny i dzieci na utrzymaniu

wiek	ogółem	Rodziny z dziećmi na utrzymaniu		% udział rodzin z dziećmi w stosunku do ogółu	Stan cywilny					
					Zameżna/żonaty		Wolna/wolny		% udział rodzin niepełnych w stosunku do ogółu rodzin z dziećmi	
		N	%		N	%	N	%		
Ogółem	600	279	100,0	46,5	91	100,0	188	100,0	67,4	
18-25	54	21	7,5	38,9	4	4,4	17	9,0	81,0	
26-30	37	25	9,0	67,6	8	8,8	17	9,0	68,0	
31-35	37	33	11,8	89,2	16	17,6	17	9,0	51,5	
36-40	55	45	16,1	81,8	10	11,0	35	18,6	77,8	
41-45	75	44	15,8	58,7	20	22,0	24	12,8	54,5	
46-50	148	71	25,4	48,0	21	23,0	50	26,6	70,4	
51-55	133	32	11,5	24,2	9	9,9	23	12,2	71,9	
56-65	61	8	2,9	13,1	3	3,3	5	2,7	62,5	
Kobiety razem	278	157		56,5	49		108		68,8	
Mężczyźni razem	322	122		37,9	42		80		65,6	

- W prawie co drugiej rodzinie bezrobotnych świadczeniobiorców pomocy społecznej pozostają na utrzymaniu dzieci (46,5%), z czego w zdecydowanej większości (67,4%) stanowią rodziny niepełne.
- Najliczniejszą grupę osób z dziećmi na utrzymaniu stanowią bezrobotni w wieku 46-50 lat, oraz wieku 36-40 i 41-45 lat. Najmniej dzieci na utrzymaniu mają osoby w wieku 56-65 oraz 18-25 lat.
- Analizując udział rodzin z dziećmi na utrzymaniu w poszczególnych grupach wiekowych daje się zauważyć, że osoby będące w wieku największej mobilności zawodowej 26-40 lat, najczęściej też mają na utrzymaniu dzieci.
- W każdej grupie wiekowej dominują rodziny niepełne, w których pozostają dzieci na utrzymaniu. Najwyższy procentowy udział rodzin niepełnych w stosunku do ogółu rodzin z dziećmi występuje wśród osób najmłodszych do 25 roku życia i wynosi 81,0%, najniższy wśród osób w wieku 31-35 (51,5%) oraz 41-45 (54,5%).
- Wśród osób posiadających dzieci na utrzymaniu kobiety stanowią 56,3%, z czego 58,0% to rodziny niepełne faktycznie, w których dzieci pozostają na wyłącznym utrzymaniu matek (z ogólnej liczby 108 kobiet samotnych według stanu cywilnego – 17 kobiet wychowuje swoje dzieci w związkach nieformalnych).
- Tylko 29,7% tej grupy badanych kobiet otrzymuje świadczenia alimentacyjne od ojców dzieci, w pozostałych przypadkach otrzymują one świadczenia społeczne dla kobiet samotnie wychowujących dzieci – zaliczka alimentacyjna, renta rodzinna).
- Mężczyźni posiadający dzieci w wieku szkolnym stanowią 43,7% ogółu rodzin z dziećmi, z czego 65,6% stanowią panowie samotni (według stanu cywilnego). Tylko 15% (12 osób) wśród mężczyzn stanu wolnego faktycznie stanowi rodzinę niepełną, prowadząc gospodarstwo domowe z dziećmi. Pozostali jednak zobowiązani do płacenia na nie świadczeń alimentacyjnych. Tylko 13,8% z tej grupy badanych wywiązuje się z swoich zobowiązań alimentacyjnych płacąc na rzecz dzieci świadczenia dobrowolnie. Pozostali, w większości (73,8%) obowiązek utrzymania dzieci scedowali na rzecz państwa (początkowo płacił za nich ZUS, obecnie ośrodek pomocy społecznej).
- Według stanu faktycznego rodziny z dziećmi na utrzymaniu (dzieci pozostają we wspólnym gospodarstwie domowym) stanowią tylko 36,8% ogółu badanych, z czego 41,2% stanowią rodziny pełne, 46,6% rodziny niepełne i 12,2% to rodziny tworzone przez związki nieformalne.

Tabel nr 23: Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej ze względu na liczbę dzieci

Wiek	Ogółem	Rodziny bez dzieci na utrzymaniu	Rodziny według liczby dzieci						Przeciętna liczba dzieci
			razem	1	2	3	4	5 i więcej	
W tysiącach									
OGÓLEM	600	321	279	142	88	32	13	4	1,75
18-25	54	33	21	17	4	-	-	-	1,19
26-30	37	12	25	13	9	3	-	-	1,60
31-35	37	4	33	10	14	6	2	1	2,15
36-40	55	10	45	17	16	6	6	-	2,02
41-45	75	31	44	15	18	7	3	1	2,02
46-50	148	77	71	38	23	7	1	2	1,68
51-55	133	101	32	28	2	2	-	-	1,18
56-65	61	53	8	4	2	1	1	-	1,87
W procentach									
OGÓLEM	100,0	100,0	1,75	50,9	31,5	11,5	4,7	1,4	
18-25	9,0	10,3	1,19	81,0	19,0	-	-	-	
26-30	6,2	3,7	1,60	52,0	36,0	12,0	-	-	
31-35	6,2	3,7	2,15	30,3	42,4	18,2	6,1	3,0	
36-40	9,2	1,2	2,02	37,8	35,6	13,3	13,3	-	
41-45	12,5	3,1	2,02	34,1	40,9	15,9	6,8	2,3	
46-50	24,6	24,0	1,68	53,5	32,4	9,9	1,4	2,8	
51-55	22,1	32,5	1,18	87,5	6,2	6,2	-	-	
56-65	10,2	16,5	1,87	50,0	25,0	12,5	12,5	-	

- Najczęściej w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej na utrzymaniu pozostaje 1 dziecko (50,9%) oraz dwoje (31,5%). Rodziny wielodzietne stanowią razem 7,6% ogółu rodzin z dziećmi. Przeciętna liczba dzieci w rodzinie ogółem wynosi 1,75.
- Udział procentowy rodzin z jednym dzieckiem w poszczególnych grupach wiekowych kształtuje się od 87,5% wśród osób w wieku 51-55 lat i 81,0% w wieku 18-25 lat do 30,3 % wśród osób w wieku 31-35 lat.
- Więcej niż jedno dziecko najczęściej posiadają osoby w wieku 26-45 lat. Przeciętna liczba dzieci w przedziale wieku 31-35 lat wynosi 2,15, 36-40 – 2,02 oraz w wieku 41- 45 – 2,02.
- Największy procentowy udział osób bez dzieci na utrzymaniu występuje wśród osób w wieku 51-55 lat (32,5%) oraz w wieku 46-50 (24,0%).

Liczba i wiek dzieci pozostających na utrzymaniu jest na wrocławskim rynku pracy ograniczeniem w aktywności zawodowej zwłaszcza kobiet. Wiele się słyszy, że pracodawcy nie chcą zatrudniać pań posiadających dzieci, zwłaszcza w wieku wymagającym troskliwej opieki matki.

Tabela nr 24: Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej ze względu na wiek dzieci

Wiek rodzica	ogółem		Wiek dziecka											
			0-3		4-6		7-13		14-16		17 i więcej		Brak danych	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ogółem	488	100,0	46	100,0	60	100,0	174	100,0	77	100,0	106	100,0	25	100,0
18-25	25		15	32,6	10	16,7	-	-	-	-	-	-	-	-
26-30	40		10	21,7	12	20,0	14	8,0	-	-	-	-	4	16,0
31-35	71		10	21,7	14	23,3	35	20,1	10	13,0	2	1,9	-	-
36-40	91		4	8,7	8	13,3	45	25,9	17	22,1	11	10,4	6	24,0
41-45	89		3	6,5	7	11,7	26	14,9	17	22,1	25	23,6	11	44,0
46-50	119		4	8,7	5	8,3	38	21,8	23	29,8	49	46,2	-	-
51-55	38		-	-	2	3,3	12	6,9	8	10,4	24	11,3	4	16,0
56-65	15		-	-	2	3,3	4	2,3	2	2,6	7	6,6	-	-

- Ogółem w rodzinach bezrobotnych świadczeniobiorców pomocy społecznej pozostaje na utrzymaniu 488 dzieci, z czego 9,4% w wieku 0-3 lat; 12,3% w wieku 4-6 lat, 35,7% w wieku 7-13 lat; 15,8% w wieku 14-16 lat oraz 21,7% w wieku ponad 17 lat.
- Wśród ogółu dzieci zdecydowaną większość stanowią dzieci w wieku szkolnym (w tym głównie gimnazjum i powyżej) a więc w wieku nie wymagającym stałej opieki osób dorosłych. Co piąte dziecko wymaga opieki rodziców, lub placówki opiekuńczo-wychowawczej. Biorąc pod uwagę koszty pobytu dziecka w takiej placówce może to być barierą ograniczającą aktywność zawodową rodziców (głównie matek) tych dzieci. (Brak opieki nad dzieckiem bardzo często podkreślają kobiety z małymi dziećmi traktując to jako usprawiedliwienie braku własnej aktywności zawodowej).

W ostatniej części tego opracowania dokonana zostanie analiza gospodarstw domowych bezrobotnych świadczeniobiorców pomocy społecznej. Analizie poddano cechy społeczne dorosłych członków rodziny. Wydaje się to być ważną cechą, bowiem posiadanie rodziny pochodzenia i jej zasoby mają wpływ na szanse i rozwój jej członków.

- Struktura gospodarstw domowych według składu osobowego dorosłych członków przedstawia się następująco: gospodarstwa jednoosobowe stanowią 36,7%; gospodarstwa dwuosobowe – 46,0%; gospodarstwa trzy i więcej osobowe – 17,3% ogółu badanych.
- W sumie 63,3% ogółu badanych współzamieszkuje z innymi dorosłymi osobami, z czego gospodarstwa dwuosobowe stanowią 72,6%. Najczęściej są to: współmałżonek – 29,6%; rodzice – 26,7%; dorosłe dzieci – 15,4%; partner – 10,9%; rodzeństwo – 10,7%; oraz inni (dziadkowie, siostrzeńcy, ojczym) – 6,6%.
- W rodzinach wieloosobowych, 54,7% posiada stałe źródło dochodu, z czego 60,1% stanowią świadczenia społeczne (renta, emerytura, stały zasiłek z pomocy społecznej) a 39,9% posiada dochód z pracy.
- Dochód z pracy najczęściej posiadają małżonkowie (43,4%), z czego 91,7% stanowią osoby mające dzieci na utrzymaniu.
- W prawie co drugiej rodzinie (46,3%), obok osoby badanej ktoś z osób wspólnie zamieszkałych jest również osobą bezrobotną. W 34 rodzinach bezrobocie dotyka co najmniej 2 osób poza osobą badaną. Współzamieszkałe dorosłe bezrobotne osoby to najczęściej: współmałżonek – 32,7%; dorosłe dzieci – 20,5%; rodzice – 18,0%; partner – 14,7%; rodzeństwo – 13,3% oraz inni – 0,8%.

Przedstawione analizy ukazują, że w rodzinach bezrobotnych świadczeniobiorców pomocy społecznej występuje zjawisko dziedziczenia złego statusu. W co piątej rodzinie bezrobotni rodzice posiadają bezrobotne, dorosłe dzieci. Biedni i niewykształceni, nie byli w stanie przekazać swoim dzieciom wzorów innych niż własne. W większości ich dorosłe dzieci również są biedne i niewykształcone. Bezrobotne dzieci bezrobotnych rodziców też mają własne dzieci. Jaka więc będzie ich przyszłość?

WNIOSKI:

1. Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej to w większości osoby w wieku powyżej 46 lat (56,9%), głównie mężczyźni, posiadający wykształcenie podstawowe (53,5%) i zasadnicze zawodowe (33,7%), uprzednio pracujący w sektorze usług prostych, charakteryzującym się dużą rotacją zatrudnienia, pozostający poza oficjalnym rynkiem pracy od co najmniej 8 lat. Jest to więc grupa osób, która ma najmniejsze szanse na ponowne zatrudnienie i integrację zawodową na wolnym rynku pracy.
2. Bezrobotni świadczeniobiorcy pomocy społecznej są mało mobilni w podnoszeniu swoich kwalifikacji zawodowych, zdobywaniu doświadczeń zawodowych na oficjalnym rynku pracy i w poszukiwaniu oficjalnego zatrudnienia poprzez urząd pracy.
3. Wymagania stawiane przyszłej pracy (praca blisko domu, dobrze płatna a przy tym lekka i nie wymagająca odpowiedzialności i na jedną zmianę) są wysokie i nie adekwatne do umiejętności. Praca tak, ale nie koniecznie za wszelką cenę. W badaniach nie ujawniły się ważne przeszkody utrudniające aktywność zawodową tym osobom. W większości deklarowały dobry stan zdrowia a dzieci są w wieku szkolnym – gimnazjum i powyżej.
4. Wydaje się, że otrzymywanie różnorodnych świadczeń społecznych połączone z szeroko akceptowaną pracą „na czarno” obniża poziom aktywności zawodowej, a kultura pracy w tych rodzinach zanikła. Osoby te kalkulują koszty podjęcia pracy i wynik tych kalkulacji jest dla nich niekorzystny. Dokonują wyboru biernego konsumowania świadczeń społecznych, niewiele niższych od minimalnych poborów oferowanych na rynku pracy.
5. Konieczne wydaje się wypracowanie na lokalnym rynku we Wrocławiu takich rozwiązań, które wspomagałyby w większym stopniu osoby bezrobotne w dążeniu do samodzielności życiowej. Konieczna jest pełna współpraca instytucji MOPS, PUP, organizacji pozarządowych w przygotowaniu tych osób do powrotu na rynek pracy. Zmiana mentalności w zachowaniach osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej jest podstawą procesu pomocy. Żadna z tych instytucji nie może oferować pomocy w oderwaniu od rzeczywistości społecznej oraz w oderwaniu od rzeczywistej sytuacji i możliwości jednostki na rynku pracy oraz życiu prywatnym.

POMOC OSOBOM BEZROBOTNYM¹⁰

Proces pomagania bezrobotnym jest zadaniem niezwykle skomplikowanym i jego efektywna realizacja wymaga spełnienia rozlicznych warunków. Najbardziej wstępnym warunkiem, jaki musi spełnić każdy, kto pomaga innym ludziom jest **realizm w ocenie wszystkiego, co ma związek z pomaganiem**. Realizm jest najbardziej elementarną umiejętnością, jaką musi posiadać pomagający, ponieważ nie można go oczekiwać od bezrobotnego, dlatego, że:

1. bezrobotny nie jest w stanie wyrobić sobie prawdziwej oceny siebie i nie jest w stanie prawidłowo i obiektywnie rozpoznać oraz ocenić sytuację w jakiej się znajduje. Jego oczekiwanie na pomoc zawsze ma charakter subiektywny,
2. bezrobotny z natury jest stronniczy, a więc niesprawiedliwy i egoistyczny, co oznacza, że zawsze interesuje go tylko własne dobro,
3. bezrobotny wykazuje najczęściej postawę roszczeniową, co oznacza, że w sposób bierny, ale niecierpliwy i wymagający oczekuje na rozwiązanie jego problemów, a uzyskaną pomoc traktuje jako coś, co obiektywnie mu się należy.

Pomaganie osobom bezrobotnym jest procesem, czyli zestawem czynności rozłożonych w czasie, opartym na racjonalnych przesłankach i kalkulacjach.

Realizm w ocenie i pomoc osobom bezrobotnym musi uwzględniać czynniki warunkujące psychologiczne reakcje na bezrobocie:

1. Wiek bezrobotnego.

Najbardziej dokuczliwe reperkusje bezrobocia dotyczą ludzi w średnim wieku, a najmniejsze, ludzi bardzo młodych i starszych (powyżej 55 roku życia).

Ludzie młodzi nie mają jeszcze rodziny, dysponują dużą dozą optymizmu, a ich doświadczenie życiowe nie pozwala w pełni docenić, co takiego tracą (jeśli w ogóle tracą) poprzez pozbawienie ich możliwości pracowania. Najważniejszym skutkiem pozostawiania młodocianych bez stałej legalnej pracy i przy dobrze płatnych zajęciach dorywczych jest pogłębianie negatywnych postaw wobec pracy. Stan bezrobocia niszczy motywację do pracy zamiast ją wzmacniać. Młodzi ludzie po zarejestrowaniu się jako bezrobotni mają tendencję do wybrzydzenia w ofertach pracy, niewspółmiernie wysokie aspiracje finansowe w stosunku do swoich możliwości i szans na rynku pracy, nie chcą wykonywać pracy brudnej lub skrajnie nudnej i wolą długo czekać na lepszą propozycję

Praca z tą kategorią klientów:

- należy im uświadamiać konieczność podjęcia z ich strony walki o przedostanie się na rynek pracy,
- uświadamianie korzyści, jakie wynikają z podjęcia tych starań,
- uświadamianie niebezpieczeństw, jakie wiążą się z przedłużaniem statusu bezrobotnego.

Pracując z młodymi bezrobotnymi należy uwzględniać fakt, że mamy do czynienia z ludźmi „zanurzonymi” w specyficznej subkulturze młodzieżowej, której wartości bardzo często prowokują nieracjonalne, agresywne zachowania, a brak chęci współpracy jest cechą nieodłącznie związaną z ich wiekiem.

Dorosłość jest okresem życia człowieka, który podlega istotnym i nieuchronnym zmianom rozwojowym. Jest to z jednej strony okres względnej stabilizacji życiowej,

---

¹⁰ Opracowano na podstawie A. Bańka (red.) *Bezrobocie. Podręcznik pomocy psychologicznej*, Poznań 1992

a z drugiej strony okres zmagania się z trudami życia codziennego, rodzinnego i zawodowego. W dorosłym życiu mogą występować zaburzenia wewnętrzne i zewnętrzne. Przykładem zewnętrznych może być bezrobocie, a wewnętrznych – kryzysy połowy życia. Połączenie tych czynników może prowadzić do destabilizacji życia jednostki, a nawet do rozpadu nawet dojrzałej osobowości. Te naturalne zmiany rozwojowe w połączeniu z innymi towarzyszącymi zmianami muszą być traktowane poważnie i uwzględniane przy świadczonej pomocy i wsparcia.

Praca z bezrobotnymi ludźmi dorosłymi to program wsparcia ludzi, którzy w związku z naturalnymi zmianami rozwojowymi i w obliczu konkretnych okoliczności, jak utrata pracy, stają przed koniecznością przeanalizowania własnego życia, własnych osiągnięć i zdefiniowania na nowo indywidualnych możliwości zawodowego „ja”. Pomaganie ludziom, to nie tylko pomoc w znalezieniu zajęcia dającego dochód, ale przede wszystkim wspomaganie tkwiących w jednostce naturalnych zdolności do rozwoju, do zmiany, do elastycznego dostosowania się do nowych ról. Zdolności niekiedy bywają niewystarczające do samodzielnego przezwyciężenia obiektywnej i subiektywnej trudnej sytuacji życiowej, dlatego wymagają interwencji z zewnątrz.

Aby pomoc mogła być efektywna, musi uwzględniać rozwojowe prawidłowości okresu dorosłości:

- kontekst rozwojowy jednostki w wymiarze dotychczasowego przebiegu pracy,
- kondycję zdrowotną klienta w wyniku zachodzących zmian biologicznych,
- całokształt uwarunkowań rodzinnych (dzieci i ich wiek)
- preferencje w zakresie stylu życia i spędzania czasu wolnego.

Okres późnej dorosłości (powyżej 55 roku życia), to czas wycofywania się z pracy, a więc przygotowanie do przejścia na emeryturę. Utrata pracy i bezrobocie (zwłaszcza dla osób pracujących całe życie) w wieku przedemerytalnym jest dla jednostki i rodziny wielką tragedią.

Przy wsparciu tej grupy należy brać pod uwagę, że:

1. możliwości rozwojowe w wieku późnej dorosłości są mocno ograniczone
  - rozpoczynanie kariery zawodowej i diametralnie odmiennego stylu życia nie wchodzi właściwie w rachubę,
  - wydajność intelektualna i możliwości fizyczne organizmu domagają się pewnej pieczołowitości, ale to wszystko nie znaczy, że jest człowiekiem mniej wartościowym.

2. Niepełnosprawność:

Potrzeby osób niepełnosprawnych w odniesieniu do pracy zawodowej nie odbiegają od przeciętnych potrzeb ludzi. Dążą do takiego samego rozwoju jaki jest udziałem ludzi zdrowych, dążą do stałej pracy wśród ludzi zdrowych wg. „normalnych zasad”.

Udzielając pomocy tej kategorii ludzi bezrobotnych należy brać pod uwagę przede wszystkim rodzaj inwalidztwa i niepełnosprawności – inwalidztwo fizyczne, psychiczne, somatyczne.

3. Płeć

Płeć jest istotnym wyznacznikiem różnic w sposobie reagowania na bezrobocie, przy czym różnice te nie zależą w bezpośrednim stopniu od tzw. czynników biologicznych, ale różnych sytuacji, jakie stworzone są na podłożu społecznym. Chodzi tu przede wszystkim

o dyskryminację płciową, która kobiecie stwarza gorsze warunki. Reakcja stresowa u kobiet jest dużo wyższa niż u mężczyzn.

Na bezrobocie kobiet należy patrzeć przez pryzmat ich wieku. Młode kobiety – najczęściej słabo wykształcone, mają już wyrobiony w sobie pogląd, zwany przez psychologów „wyczoną bezradnością”. Jest to niska samoocena, niewiara w to, że można konkurować na polu zawodowym z mężczyznami (zwłaszcza w warunkach braku pracy na rynku), a jednocześnie wpojona przez kulturę, świadoma lub podświadoma wiara w to, że brak pracy zrekompensuje zamążpójście.

4. Postawa wobec pracy.

Psychiczne skutki utraty pracy są najbardziej odczuwane przez ludzi, którzy mają szacunek do pracy lub swoją szansę życiową widzą poprzez realizację kariery zawodowej. Obecnie przeważa pogląd, iż każdy człowiek, który ma pozytywny stosunek do pracy i czuje się z nią w jakikolwiek sposób związany, odczuwa utratę pracy i fakt bycia bezrobotnym jako osobisty dramat życiowy. Ludzie ci częściej odczuwają różnego rodzaju zaburzenia psychiczne (ma to związek z wewnętrznymi, osobowościowymi predyspozycjami do pracy).

5. Czas pozostawania bez pracy.

Skutki bezrobocia są zależne nie tylko od długości pozostawania bez pracy, ale również od tego, w jakiej fazie życia następuje jej utrata.

Czas pozostawania bez pracy wpływa bezpośrednio na szanse bezrobotnego na powrót do zatrudnienia. Powszechnie przyjmuje się, że po przekroczeniu granicy 6 miesięcy bez zmiany swojego profilu zawodowego, osoby bezrobotne nie mają co liczyć, że ich profil zawodowy jest w stanie zadośćuczynić wymaganiom pracodawców, a po upływie 12 miesięcy szanse maleją do zera, a koszty re kwalifikacji tej grupy bezrobotnych są większe niż szanse zatrudnienia.

Długotrwale bezrobotni (a więc większość klientów MOPS), to ludzie nieprzystosowani, wymagający rehabilitacji zarówno mentalnej, społecznej jak i zawodowej, czyli readaptacja do rynku pracy. Proces długotrwały i bardzo kosztowny, złożony organizacyjnie, angażujący partnerów spoza wewnętrznej sieci pomocowej.

Readaptacja czyli pomoc tej kategorii osób nie polega na dopasowaniu oferty pracy do bezrobotnego, ale wymaga:

1. całościowej, psychologicznej oceny sylwetki bezrobotnego,
2. przystosowaniu bezrobotnego do konkretnych wymagań i możliwości do rynku pracy
3. wypracowania (wraz z bezrobotnym) odpowiedniej koncepcji kariery zawodowej i asystowania mu w procesie wdrażania jej.

Populacja trwałych bezrobotnych wykazuje cechy i postawy mentalne utrwalające stan bezrobocia, jako stan wtórnego przystosowania, a więc jako coś, co nie jest już stresujące, a nawet pożądane. Grupy ludzi, którzy nauczyły się żyć z bezrobociem i z bezrobocia przekazują następnym pokoleniom wypaczony system wartości, który jest gwarancją na niepowodzenie. Jest to populacja, która została poddana już w dużej mierze procesowi samoselekcji. Większość to osoby, które albo nie spełniły wymagań rynku pracy, albo nie potrafią samodzielnie stworzyć sobie warunków do stałego zatrudnienia. Drugą cechą długotrwałego bezrobocia jest nieprzystosowanie psychologiczne, które wymaga działań rehabilitacyjnych, odwracających niekorzystne nawyki, szkodliwe postawy oraz

negatywne myślenie (niewłaściwa motywacja). W tym przypadku rehabilitacja psychologiczna wkraczająca w strukturę całego życia jednostki, a nie tylko w strukturę funkcjonowania zawodowego jest konieczna.

Wnioski końcowe:

W stosunku do różnych grup bezrobotnych obowiązywać powinien odmienny model rozwiązywania problemu. Osoby bezrobotne stanowią klientów będących na różnym etapie rozwoju intelektualnego, rozwoju moralnego, dysponujących zróżnicowanym bagażem doświadczeń. Różnorodność grup wymaga stosowania zróżnicowanych strategii wsparcia i pomocy. Ważne jest:

1. identyfikację faktycznego położenia zawodowego i życiowego bezrobotnego,
2. identyfikację doświadczenia zawodowego i kwalifikacji,
3. identyfikację uzdolnień intelektualnych,
4. identyfikację indywidualnych wartości, potrzeb i motywacji.

Nie można obwiniać za nieumiejętność dostosowania się do nowych warunków tylko i wyłącznie ludzi, wskazując na ich bezradność życiową i bierność. Nie można też całej winy zrzucić na warunki mówiąc o istniejących w otoczeniu barierach nie do pokonania (tj. trudności gospodarcze, brak wolnych miejsc pracy).